TARİH Dünyası

Cilt 2 * Sayı 19
15 Ocak 1951

Tarih ve aktüalite:

İkinci cildimizi tamamlarken

Tarih Dünyası bu ay içinde çıkacak bir özel sayı ile ikinci cildini bitirmiş olacaktır.

Memleketimizde, ciddî eserlerin gördüğü rağbetin en erişilmezine mazhar olan Tarih Dünyası, birinci sayısından okuyucularına vadettiklerinin bir çoğunu tahakkuk ettirmiş bulunmaktadır. Daha fazlasına imkân bulamayışımızın sebebi, dünyanın sulha kavuşamaması ve binnetice kâğıt ve mürekkep gibi malzemenin gerek fiyat ve gerek kalite bakımından daha uygun ve daha iyiye doğru gitmemize mâni olmasıdır. Bir ay evveline nazaran kâğıt yüzde yüz kadar pahalılaşmış ve istenen kâğıt bulunmaz olmuştur. Bu, bizim için maalesef çok acı olmuştur. Buna rağmen elimizden gelen imkânları ésirgemiyeceğimize okuyucularımızın inanmalarını rica ederiz.

Tarih Dünyası, üçüncü cildine daha çok kıymetli bir yazı ve resim programı ile girecektir. Sahifelerimizde öyle yazılar okuyacaksınız ki, Tarih Dünyası'nın bu vesikaları elde etmekteki muvaffakıyetine hayran kalacaksınız.

Gerek müze, kütüphane ve arşivlerimizde mevcut eşsiz vesika ve resimler, gerek hususî ellerden Tarih Dünyası arşivleri arasına aldığımız yakın tarihimize ait vesikalar, tarihimizin yegâne kaynakları olacaktır. (Resimli Osmanlı Tarihi) ilâvemizi ve (Büyük İslâm Tarihi) formalarını vermekte devam edeceğiz. Kâğıt fiyatları artmamış olsaydı, bu iki eseri daha fazla sahifeler halinde vererek daha çabuk bitirecektik. Maamafih ilk müsait imkânla bunu temin edecek, okuyucularımıza ayrıca iki büyük tarih kitabı kazandırmış olacağız.

Özel sayılarımız devam edecektir. Atatürk özel sayımızın bütün resim ve yazıları tamamlanmıştır. Bu sayıda, büyük ve eşsiz Atatürk'ün görülmemiş resimleri, hayatına dair çok kıymetli ve birçoğu şimdiye kadar yazılmamış hâtıralar bulacaksınız.

Üçüncü cilde girerken okuyucularımıza mühim bir ricada bulunuyoruz: Tarih Dünyası, yukarıda da arzettiğimiz sebeplerden bugün kâr etmiyen, masrafını güçlükle karşılayan bir neşriyat olmuştur. Fakat bu, Tarih Dünyası'nın neşriyatına bir fasıla vereceği mânasına alınmamalıdır. Yalnız tabı adedini iyi hesaplıyarak biraz azaltmak mecburiyetinde kalmış bulunuyoruz. Mecmualarını koleksiyon yapan okuyucularımız, çıkış günlerinde temin etmelidirler, zira, elimizde ancak cildlere ayırdığımız sayılar bulunacak, perakende siparişleri karşılayamıyacağız.

Kapak resmimiz: Bir Türkmen muharibinin harbe giderken nişanlısına vedaı (Bu tarihî tablo Atatürk'e hediye edilmiş ve Atatürk tarafından da Ankara Halkevine verilmiştir).

TARİH Dünyası

15 GÜNDE BİR ÇIKAR

★ Cilt 2 - Sayı 19 ★ 15 ocak 1951 ★

Sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden: Niyazi Ahmet Banoğlu ★ İdarehane: İstanbul, Ankara Caddesi No. 98 ikinci kat, Telefon: 24318 ★ Abone şartları: Seneliği 12, altı aylığı 6 lira. Nüshası 50 kuruştur ★ Dizildiği yer: Murat Kerman Mürettiphanesi, Basıldığı yer: TAN Matbaası, İstanbul

Hürrem Sultanın Topkapı sarayı resim galerisindeki yağlı boya kıymetli bir tablosu.

HÜRREM SULTAN VE KANUNİ SULTAN SÜLEYMAN

Dünya tarihinde en büyük hükümdarlar arasında en büyük mevki almış olan Kanunî Sultan Süleyman ve Hurrem Sultan hakkındaki bu yazı, bir ecnebi muharririn kaleminden çıkmış olduğu için ayrı bir kıymet taşımaktadır.

Yazan: **Bernard Bromage**

Çeviren: **Kâzım Sevinç Altınçağ**

Akşamın karanlık kızıllığı Boğazın lâcivert sularına aksediyor. Etrafta gül kokuları var. Uzun boylu kara yağız bir genç sarayın mermer merdivenlerinden yavaş yavaş, harem dairesine açılan yola iniyor. Dehlizin dört kapı ile açılan duvarının önünde iri yarı harem ağası nöbet bekliyor. Vakurane duran nöbetçinin arkasında açılan kapıdan asil genç, ayrılınca bahçenin şen tarhları arasına karışıyor. Batan güneşten kaçan ışıklar hâlâ gül rengi pancorlarda ve açık boyalı pencerelerde oynaşıyor.

Sarayın muhteşem harem dairesinin geniş salonunda 300 cariye var. Güzellik bunların vücudunda binbir mâna, bürünmüş!.

300 GÜZEL CARİYE ARASINDA

Bütün varlığından asalet akan kara yağız genç 300 seçme güzelin arasında, küçük narin endamlı bir kızın önünde duruyor. Hayat dolu bir çift göz, uzun kirpikler altında hür-

Hürrem Sultanın bir portresi (Picture Post kütüphanesinde)

metle yere bakarken, teshir edici bir yüz bütün aydınlığiyle meydana çıkıyor. İşte bu kadın, bu kudretli gencin aradığı ideal güzeldir. O, bu gencin talihini değiştirecek, hükümdarlığında saltanat sürecektir. Bunu müneccimler söylemiştir. Bunu bu dakiakda kalbi ifşa etmektedir.

GÖZDELİK SEMBOLÜ

Asîl genç etrafına bakındı. Yanına yaklaşan harem ağasından kenarı oyalı ipek mendilini istedi. Kendisine sunulan mendili güzel kızın omuzuna bıraktı. Bu, Türk an'anelerine göre, padişahın gözdesini anlatmak için kullandığı bir semboldü .Evet, bu asîl genç Osmanlı padişahı Kanuni Sultan Süleymandı. Narin endamlışahane gözlü güzel kız ise bir Rus piskoposunun kızı Roksellana «neş'e ve kahkaha perisi» idi. Onu bundan sonra Osmanlı tarihinde Hurrem Sultan ismiyle göreceğiz.

Sultan Süleymanı ise bütün Avrupa, dünya üzerinde Tanrının vekili, hükümdarlar hükümdarı, mü'minlerin ve kâfirlerin padişahı, Doğu ve Batının imparatoru, zafer hâtemi, Allahın gölgesi ve âlemde sulhün mübeşşiri Muhteşem Süleyman oalrak tanır.

SULTAN SELİM'İN GÖZLERİNDEN TİTREMİYEN İNSAN!

O, tıpkı «ufkun enginlere çekilirken etrafta en uzun gölgeler yaratan güneş gibi» 8 senelik kısa saltanatı sonunda Türk imparatorluğunu iki misline çıkaran Yavuz Sultan Selim'in oğlu idi. Annesi Hafıza Hatun, Selim'in bakışları karşısında titremiyen yegâne insan oalrak tanınmıştı.

Umumî bilgide ve askerlikte, en yüksek derecede yetiştirilen Süleyman, 1520 de babası öldüğü zaman Edirnede vali bulunuyordu.

Süleyman tahta çıktığı zaman, Türklerin uğurlu rakamı olan 10 la karşılaşmıştı. Çünkü kendi 10 uncu padişah. Müneccimler ona 10 adedinin bütün tılsımlı meziyetlerini anlatmışlardı: 10 tam adetti. Padişahın saltanatı da tam olacaktı. O, bütün ihtişamiyle dünyaları titretecek, uzun müddet saltanat sürecekti!.

Sultan Süleyman tahta çıkınca uzak görüşlü olduğunu gösterdi. Hapsedilen 600 Mısırlıyı serbest bıraktı; malları müsadere edilen İranlılara haklarını verdirtti. O, bütün muhitle dost olmuştu.

ÜMİTSİZ BİR HARP!

Fakat etraftakiler padişahın gençliğinden, tecrübesizliğinden faydalanmak istediler. Suriyede bir isyan başgösterdi. Âsi Suriye valisi Şam'ı ve Berut'u zaptetti. Fakat Muhteşem Sultan Süleyman Şam kalesi duvarları atlında 6 saatlik müthiş bir harple âsileri teslime mecbur kıldı.

Onun Osmanlı kanı galeyana gelmişti; mırıldanışlarını duyyduğu Macarlardan aman talep etti. Onlar buna karşı Türk elçisini Buda'da işkenceyle öldürmekle mukabele ettiler ve zavallının kulaklariyle burnunu İstanbula gönderdiler. Sultan Süleyman bütün gazabiyle harekete geçti. Macaristan'ın anahtarı olan Belgrad'a savlet etti ve önüne tesadüf eden kimseye insaf etmedi.

Kanunî Sultan Süleyman, İstanbulu muhteşem camilerle süslerken, Topkapı sarayındaki güzel cariyeler arasında Roxellana'ya rastladı. Roxellana Rusyada Roqatino'ya hücum ettikleri zaman esir edilmişti.

İKİ RAKİBİN ÇARPIŞMASI

Sarayda Roxellana'nın mümtaz bir mevki almıya namzet olduğu anlaşılıyordu. Bunu gören ve müstakbel hükümdar vaziyetinde bulunan Şehzade Mustafa'nın annesi «Bahar

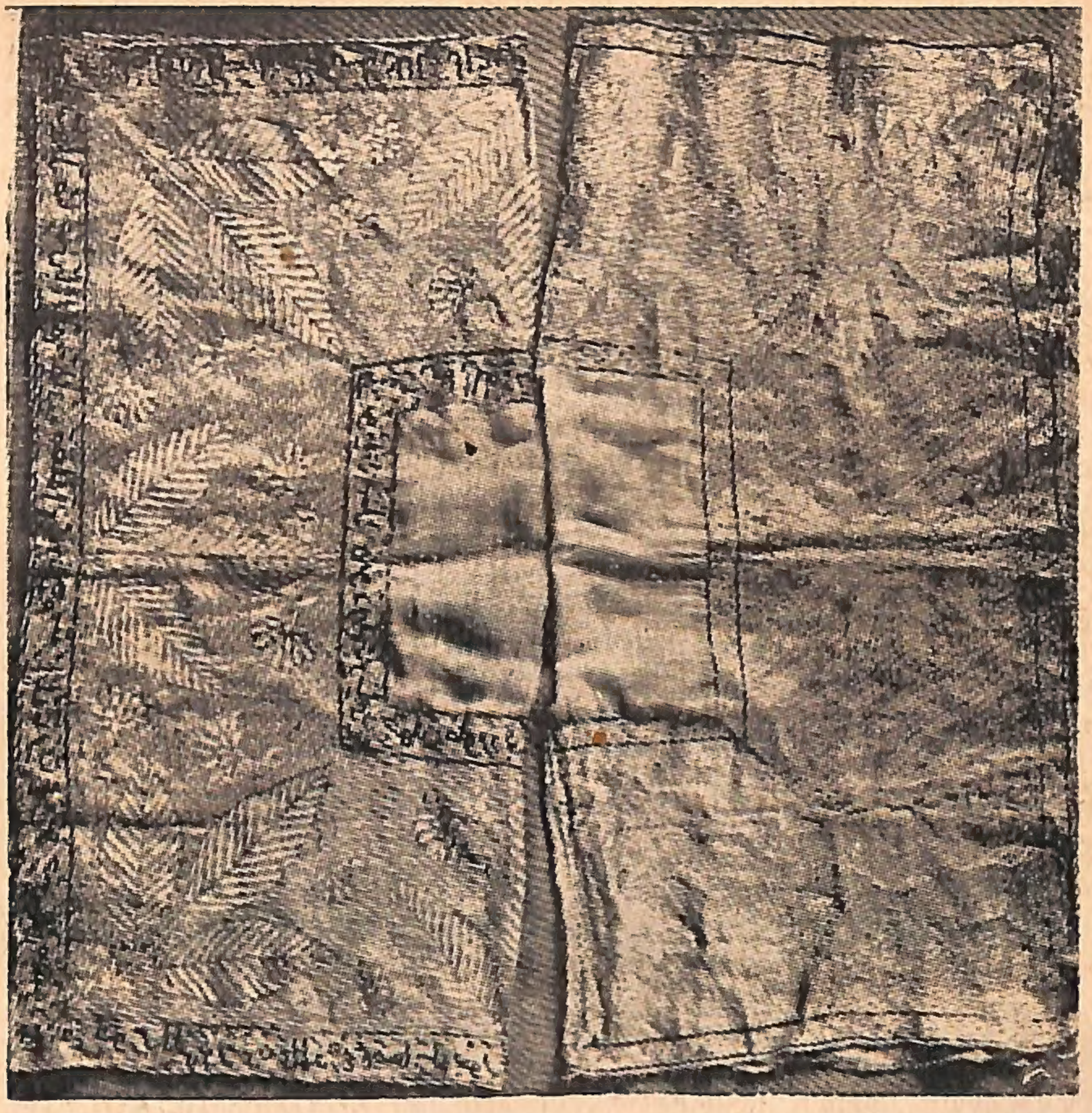

Kanunî Sultan Süleyman'ın bizzat kullandığı mendili (etrafı âyetlerle işlenmiş olan bu mendil Topkapı sarayı müzesinde bulunmaktadır).

Gülü» ismiyle meşhur Çerkes kadınefendi Roxellana'yı yanına çağırttı :

— Esir pazarında satılık et parçası! Demek bana rakip olmak istiyorsun!» diye haykırdı. Üzerine hücum etti Saçlarını yoldu; tırnaklarını geçirdi.

Kanunî Sultan Süleyman bu feci hâdiseyi işitince kadınefendiyi yanına çağırdı ve bir daha böyle şeyler göremk istemediğini söyledi. Fakat o vakte kadar birinci gözde vaziyetinde bulunan kadınefendi, Roxellana geldikten sonraki vaziyeti bilmiyordu:

— Ben Rus kadınına, lâyık olduğundan az şey yaptım .Dedi, ben bir kadınefendiyim c bir cariyedir. Büyük devrin büyük padişahı, aradığı aşkı bulmuştu. Buna mukavemet etmek cinayet olurdu. Bunun için Çerkes kadınefendiyi huzurdan çıkarttı. Aynı zamanda o, saraydan da çıkarılmıştı. Yanında yegâne teselli olarak oğlu ve memleketin göz bebeği Şehzade Mustafa bulunuyordu.

HURREM SULTAN PADİŞAHIN KAPRİSLERİNİ TETKİK EDİYOR!

Bundan sonra Roxellana Hurrem Sultan ismiyle, Osmanlı saltanatının en muhteşem devresine «Muhteşem Süleyman» la birlikte hâkim oldu. O, padişahın hem kalbine, hem de kafasına hâkim olmuştu. Onun mizacını, heveslerini, ihtiraslarını, en ince noktasına kadar tetkik etmişti. Bunun için haremden çıkan emir, ferman haline geçmekte güçlük çekmedi.

Hurrem Sultan daima tahakküm plânları hazırlar ve sevgilisi olan padişaha kabul ettirirdi. Sevgilisinin bir cihan fatihi olduğunu gören bu güzel kadın hilâlin salibe galebe çalarak, en uzak müşrik diyarlarına kadar uzanmasına çalıştı. Padişaha Rodos seferini açtıran da o oldu.

RODOS SEFERİ VE HURREM SULTAN

Avrupanın denizden Şarka açılan kapısı olan Rodos'un şövalyeleri, ortaçağ asker ve kilise asaletinin en mümtaz bir nümunesini

teşkil ediyor ve büyük bir şecaatle Hıristiyanlığı müdafaa ediyordu. 1522 yazında muazzam bir Türk filosu Rodosu abluka etti. Rodos şövalyelerinin başında bulunan de L'isle Adam hemen müdafaa tedbirleri aldı. Müthiş mukavemet karşısında Türk saflarında bir isyan başgösterdi. Çünkü bütün ada sanki çelikle kaplanmış, bütün tepeler istihkâmlarla kaplanmıştı. Ağustos sonunda Sultan Süleyman bizzat adaya geldi; bütün mırıltıları susturdu; âsilere karşı kükredi: "Esirler! dedi. Çünkü size "asker" kelimesini kullanamıyorum. Nasıl insanlarısınız? Acaba Türk müsünüz?" Bu kelimeler bütün isyanı ortadan kaldırdı. Korkunç bir harpten sonra Rodos şövalyeleri reisi teslim oldu.

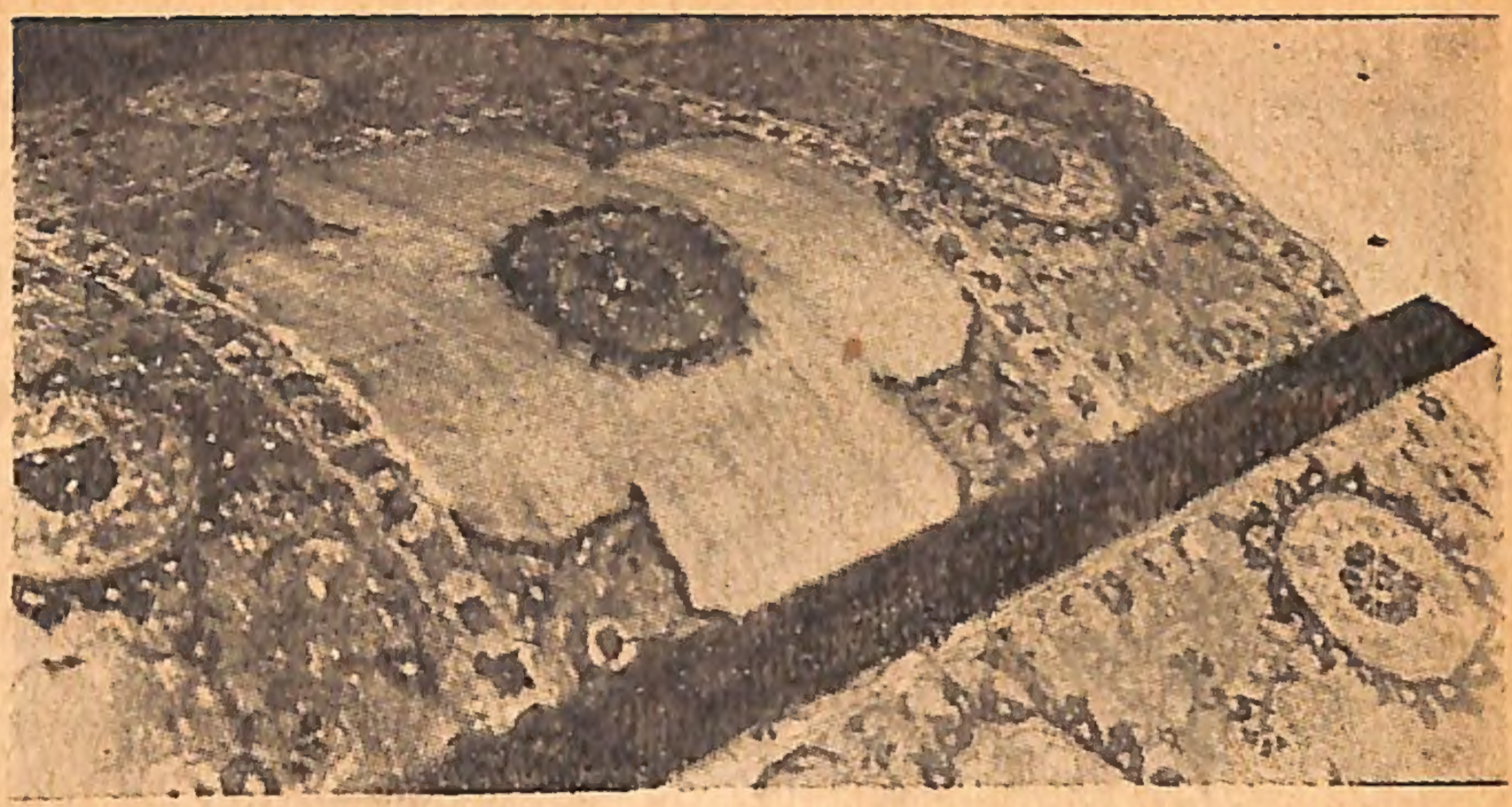

Hürrem Sultanın mendili (Topkapı sarayı müzesinde)

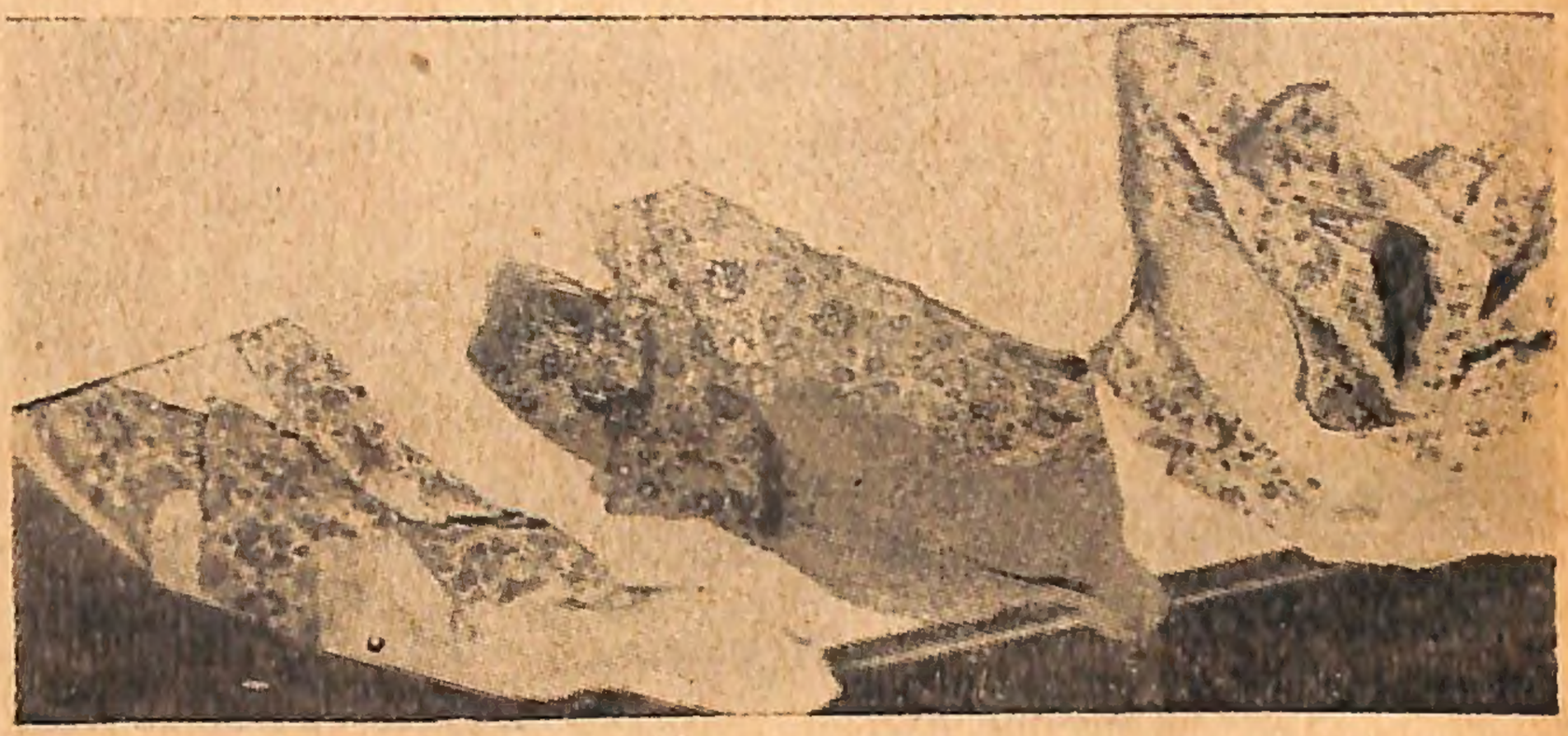

Hürrem Sultanın mendillerinden birkaçı daha (Topkapı sarayı müzesinde)

HURREM SULTANIN BİR OĞLU OLUYOR

Tam bu esnada müjdeciler padişahın huzuruna çıktılar: Hurrem Sultan'ın bir erkek çocuğu dünyaya gelmişti. Padişahın bu biricik gözdesi bu müjdeyle birlikte ona yeni tavsiyeler de göndermişti. Bunun üzerine Kanuni Sultan Süleyman, Rodos şövalyeleri reisi de L'isle Adam'a muhteşem bir hil'at hediye etti ve şövalyeleri de silâhları ve bütün mülkleriyle birlikte serbest bıraktı.

Hürrem Sultanın kaşbastıları (Topkapı sarayı müzesinde)

Bu zaferden sonra, papa, Habsburg sülâlesi ve bütün taçlı Hıristiyanlar Şarka ve Türklere endişe ile bakmıya başladılar. Hele Almanyadaki Protestan reformu Türklerin tamamiyle lehindeydi. Protestanlığın meşhur kurucusu Martin Luther «Türklerin Allahın gazabi olduğu, onlara mukavemet etmenin din dışı bir hareket olacağı» şeklinde vaazlarda bulunuyordu.

1526 da Kanuni Sultan Süleyman, parça-

lanmış Avrupanın ortasında, mukavemet eden Macar kıralı Louis'in haddini bildirmeye karar verdi. 100,000 kişilik ordusiyle Belgrad ve Sofya'ya akın etti. Sofyada ordular ikiye ayrıldı. Bir kısmı padişahın çocukluk arkadaşı mühtedi İbrahim Paşa'nın emrine verildi. Mohaç'ta ordular Tuna'yı geçtiler. Harbin tehlikeli bir anında 32 Macar şövalyesi ya ölmeğe veya padişahı öldürmiye yemin ettiler. Fakat Sultan Süleymana yetişmeden birer birer öldürüldüler. Nihayet Macar kıralı beyaz atının üzerinde bataklığa saplnadı. Üzerindeki zırhların ağırlığı altında boğuldu gitti.

HURREM SULTAN VE İBRAHİM PAŞA

Nihayet Acem seferinde de Hurrem Sultan büyük rol oynadı. Bu sefer esnasında, Hurrem Sultan'ın hiç sevmediği İbrahim Paşa ordunun başına getirildi. Kanunî şehir şehir üstüne alarak Bağdad'a yetişti. Fakat, İbrahim Paşa'nın münakalede gösterdiği beceriksizlik yüzünden, harp bir neticeye ermedi. Etrafında dağlar şeytanının Acem sihirbazları tarafından büyülenerek, Türk ordusu aleyhine çıkarıldığı rivayetleri dolaşmağa başladı. Kanunî Sultan Süleyman gözleri kardan yarı kör olmuş vaziyette yüksekliklerde İranlıların miğferlerini aradı. Ortada bir şey yoktu. Ordu mesafeler imtidadınca yorulmuştu.

Nihayet Kanunî İstanbula dönünce, çarşı pazardaki halkın mırıldandığı cümleyi Hurrem Sultandan da işitti: «İbrahim Paşa öldürülmelidir!»

ŞEHZADE MUSTAFA BOĞULUYOR

Paşa sarayda akşam yemeğine çağrıldı. Yemekten sonra yatağına çekildi; uykuya daldı. Fakat cellâdın bıçağı onu öldüremedi, boğuşma korkunç oldu. Nihayet Hurrem Sultanın arzusu yerini buldu.

Bundan sonra talih Hurrem Sultan'a büyük darbe indirdi. İlk çocuğu şehzade Mehmet ansızın öldü.

Hurrem Sultana göre, rakibinin oğlu Şehzade Mustafa taht için bir tehlike teşkil ediyordu. O şehzadeye zehirli bir gömlek hediye etti. Fakat şehzade şüphelendiği için onu kullanmadı. Fakat nihayet Şehzade Mustafayı İstanbula getirtmek mümkün oldu. Hurrem Sultan'ın arzuları burada da yerine getirildi. Türk saltanatının bu sevilen veliahtı boğduruldu. Fakat bundan sonra Hurrem Sultan da çok yaşamadı!.

Kanunî Sultan Süleyman (Joannin'den)

ŞEYH BEDREDDİN

Kimdir, nerede doğmuştur, gençliği ve akîde ve inanışı, eserleri ve ölümü ?

Yazan: Raif Yelkenci

II

Muhammed Abdülhay - el - Leknevi - ül - Hindî, Fevaidi İlâhiye Fi Tercimi-il-Hanefiye adlı eserinde (Mahmud bin İsrail - el - Şehir bi - ibni - Kadı-i Semave) demektedir.

Rıza Süleyman'ın 1926 da intişar eden Türkiye İnkılâp Tarihinde (Bedrüddin Semavî) denmektedir.

Fusus şarihi Sofyalı Bâlî Efendi Kanuni Sultan Süleymana sunduğu arizada bu zattan, (Şeyh Bedrüddin - el - Semavî - el - maslub ve indellah - il - mağdub) şeklinde bahseder.

Aziz Mahmut Hüdaî Hazretleri de Birinci Ahmed'e yazdığı arizada (ol mahalde şeyhlerine İbni Semavî) diyor.

Şeyh Bedrüddin torunu Hafız Halil bın İsmail bin Bedrettin Mahmut tarafından yazıldığı sanılan menakıpta: (1)

Ol Semavî-ül-asil Mahmud dil
Yânî bedri Rum o Merhubu hu

denilmekte ve diğer bir yerinde de:

Ceddi anın Bağdad ilinde ey said
Oldu Cengiz Han elinde şehid

Diyè açık ve sarih olarak Semave'li olduğu yazılmaktadır.

Şimdi Şeyh Bedrettin'in akidesi ve yaydığı mezhebine göre [ki yukarıda da arzettiğimiz gibi şiai batıniyeden olduğu tezahür etmektedir] kendisinin Şiî mezhebinin merkezi halinde bulunan bu mıntakada yetişmiş olması daha doğru ve daha makul değil midir?

Tetkikimizi biraz daha derinleştirelim.

Şiî mezhebinde olduğu halde 927 Hicrî tarihinde Bursa'da kadı iken kendisini şafii göstererek takiyye yapmış olan Seyyid Muhammed bin Seyyid Aliyüddin-el-Hüseyniyürradavi'nin Kızılbaşların, Ahilerin ve Bektaşilerin başlıca kitaplarından biri olan (Miftahüddekayık fi beyani - el - fütüvveti vel hakayik) unvanlı eserine Belgradî Münirî 1020 tarihinde yazdığı (Nisabülintisab ve Adabüliktisab) adlı reddiyesinde [bu diyarda Sofiyei hulûliye çoktur ve hürremiyye âsarındandır, dahi Semaviyye] diyor ki gerek bu kayda ve gerek İbni-l-Esir'in (Tarihi el-Kâmil) ine ve İbni Miskeveyh'in (Tecarübü-l-ümem) indeki kayıtlara göre (Semave) 289 tairihinde Karamıta'nın (Batıniyye) mehdi olarak gösterilen bir kasabadır.

Zikreveyh'in oğullarından Ebülkasım Yahya'ya şeyh unvanını vererek 289 tarihinde biat etmişler ve bu Yahya peygamberlik iddiasiyle kendisini Cafer Sadık'ın oğlu İsmail'in oğlu Muhammed'in torunu Muhamed bin Ubeydullah olarak tanınmış ve bunlara Fetımiyyun namını vermiş, bazusundaki bir özrü de imametine delil olmak üzere kabul ettirmiştir (1).

354 senesinde Kûfe'de idam edilen Şair Mütenbbî, peygamberliğini Semavede ilân etmiştir.

Moğol orduları tarafından zaptedilen Bağdad'da halife Musta'sım Billâh öldürüldükten sonra buraları sırasiyle İlhanlılar, Karakoyunlular, Akkoyunlular tarafından işgal edilmiştir.

Bunların ekserisi Şia mezhebindedirler. Binaenaleyh Şeyh Bedretin'in Semave'de doğmuş olması veya babasının veyahut ecdadından birisinin Semave'nin şia kadısı olmuş

---

(1) Bu eser Ord. Prof. Babinger tarafından Laypziğ'de bastırılmıştır. Profesör Babinger de evvelâ Hammer'in tesiri altında kalarak Şeyh Bedrüddin'in Kütahyadaki Simavdan olduğuna hükmetmiş ise de sonradan Edirne civarındaki Simavnalı olduğunu iddia etmiştir.

(1) İlâhiyat Fakültesi mecmuası, sayı 7. Şerefettin Yaltkaya'nın (Karamıta) makalesinden.

bulunması çok daha kuvvetli bir ihtimaldir. Zaten aşağıda doğum tarihi üzerinde yapacağımız inceleme de bu düşüncemizi kuvvetlendirecektir.

Şerefettin Efendi'nin 770 olarak gösterdiği doğum tarihini, pek mazbut olan tahsil hayatına ve ders şerikleriyle hocalarının doğum ve ölüm tarihlerine göre ayarlarsak Şeyh Bedrettin'in takriben 740 senesi başında doğmuş olması lâzım gelir.

Başlıca ders şeriklerinden birisi Seyyid Şerif Cürcanî'dir. Bu zat 740 senesinde doğmuştur. Umumî tahsilini ikmal ettikten sonra Kutbu Tahtanî'den de okumak istemişse de Kutbu Tahtanî yaşlı olduğunu ve gözlerinin de görmediğini ileri sürerek Cürcanî'yi bir mektupla Mısır'da bulunan kölesi ve talebelerinin en mümtazı olan Mübarek Şah Mantıkî'ye göndermiştir.

Kutbu Tahtanî 766 senesinde ölmüştür Bedrettin de Cürcanî ile beraber tahminen 760 senesinde Mısır'da Mübarek Şah Mantıkî'den kelâm ve ilâhiyat okumuştur. Bir müddet sonra hocası Mübarek Şah Mantıkî ile beraber hicaza giderek (Nasburrivaye Lilehadis-el-Hidaye) müellifi (Cemalüddin Abdullah bin Yusuf Zeylâî) den fıkıhtan hidaye tahsil etmiştir. Bu Zeylâî 762 tarihinde ölmüştür. Bedrettin hocası Mübarek Şah Mantıkî ile tekrar Mısıra dönmüştür. Şu hale göre 762 tarihinde ölen Zeylaî'den ders alan Bedretin'in 763 tarihinde fethedilen Simavna'nın veyahut Şerefettin Efendi'nin iddiası gibi Yeni Zağra'daki Simavlu'nun kadısının oğlu olmasına ve orada 770 tarihinde doğmuş bulunmasına imkân yoktur. En makulve akla en mülâyim geleni bu zatın Bağdad civarındaki Semave'de 740 senesidne doğmuş ve babasının, yahut da dedelerinden birisinin mezkûr kasabanın şia kadısı bulunmuş olmasıdır.

Tahsil hayatı:

Yukarıda bir nebze bahsettiğimiz gibi Şeyh Bedrettin'in ilk tahsilini Semave'de ve ulemai şia ile reisleri bulunan müçethidin merkezi olan Necef'te yapmış olması muhtemeldir.

Zekâsı ile emsalleri arasında temayüz eden Bedrettin Mahmut 760 tarihinde takriben yirmi yaşında iken Mısıra gitmiş ve Mübarek Şah Mantıkî'den kelâm ve ilâhiyat okumuştur. Hocasının nazarı dikkatini çeken ve takdirini kazanan Bedrettin bir sene sonra onunla beraber hicaza giderek Zeylaî'den fıkıhtan (Hidaye) okuyor ve bir müddet sonra da tekrar beraberce Mısıra dönüyorlar.

Veziriâzam Şeyho'nun 756 tarihinde Mısır'da tesis ettiği Şeyhoniyye külliyesine fıkhı Hanefîden Ebu Ali-ül-Merğînanî'nin hidayesini okutmak vazifesi devrin en meşhur âlimlerinden Şeyh Ekmelüddin Bâbertî'ye verilmiştir (1). İşte Bedrettin Hicazda Zeylaî'den okumağa başladığı hidaye'yi mısırda bu meşhur hocadan okumağa devam etmiştir. Bedrettin'in bu hidaye üzerinde ısrarla durması da cayi dikkattir.

Sultan Mansur'un vefatı üzerine Mısır tarihinde Türk kölemenlerinin son hükümdarı olan Melik Salih Zeynüddin 783 tarihinde Mısır tahtına iclâs edilmiş ve yaşının küçüklüğünden dolayı ümeradan Berkuk kendisine atabek olmuştu. Berkuk 784 tarihinde Salih'i hal'ettirdi ve onun yerine Melik Zahir Berkuk unvaniyle cülûs etti. 791 senesinde Melik Salih muvakkat bir müddet için tekrar hükümdar oldu ise de yine hal'edilerek Berkuk ikinci defa olarak hükümdarlığı eline geçirdi.

Bu Sultan Berkuk oğlu Sultan Ferec'in ayağını tedavi ettirmek için Seyyid Hüseyin Ahlatî'yi davet etmiştir. Aldığı tedavi vazifesini muvaffakiyetle başaramadığı halde Sultanın teveccühünü kazanmak hünerini gösteren Hüseyin Ahlatî, bu teveccüh ve nüfuzdan âzami istifade etmesini bilmiştir. Bu meyanda kendisine halife tâyin ettiği Bedrettini' de Berkuk'un oğlu Ferec'e muallim olarak tavsiye etmiştir.

Veliahtın hocalığını yapan Bedrettin kısa bir zaman içinde sultanın da teveccühünü kazanmış ve sultan bu teveccühünün bir nişanesi olarak kendisine Cazibe adında bir de cariye hediye etmiştir. Bedrettin'in torunu Hafız Halil tarafından yazıldığı iddia edilen eser-

---

(1) Okuttuğu kitaba İnaye adında bir şerh yazan bu meşhur âlim kendisine teklif edilen şeyhülislâmlık pâyesini reddetmiştir. 786 tarihinde vefat etmiştir. Mısır sultanı bu zatın cenaze namazında bulunmuş ve tabutunu kabrine kadar yaya olarak takip etmiştir. Bâzı tercümeihallerimiz bu zatın Bayburtlu olduğunu iddia ederlerse de Bağdad'ın Babertî nahiyesinden olması daha kuvvetlidir. Tabakatı Hanefiyede (Babertî) kaydı vardır. Mu'cemülbüldan'ın Babertî maddesine bakınız.

de (1) Bedrettin'in oğlu İsmail'in bu Cazibeden doğduğu yazılıdır.

Bedrettin'in şeyhi olan Seyyid Hüseyin Ahlatî, 799 senesinde ve seksen yaşında iken (2)

İbni Haceri Askalânî de El-Dürer-el-Kâmine'sinde Ahlatî'nin 800 senesinde öldüğünü yazar. Hüseyin Ahlatî'nin İthaf-el-Nübelâ, Enba-el-Gumur, Şederat-el-Zehep'te mufassal tercümei hali vardır.

Mısır'da öldüğü zaman, Sultan Berkuk terekesinin tahririne Kalemtay-el-Devadarî'yi göndermiştir. Hüseyin Ahlatî'nin Nil kenarındaki muhteşem konağında köleler, cariyeler, kıymettar kumaşlar, bir sandkı dolusu muhtelif kıymetli mücevherat, pek çok altın, küpler dolusu şarap, rahiplerin takındıkları zünnar, İncil, hikmet ve ilmi nücuma, remil ve sair fenlere ait birçok da kitap bulunmuştur.

Terekesinden çıkan eşya, Hüseyin Ahlatî'nin akidesini pek güzel izah eder. Böyle bir adamın Bedrettin'i kendisine halife yapması, ona ne kadar itimadı olduğunu gösterir. Âlemi İslâmda tanınmış yüzden fazla eserin sahibi olan Muhammed Zahid-el-Kevserî Efendi Şeyh Bedrettin için:

«İyi bir fakih olmakla beraber eğer eski bir Yahudi değilse yakasını Hüseyin Ahlatî'ye kaptırmış zavallı, bedbaht bir insanı dalâlet pişedir» demektedir.

Hüseyin Ahlatî'den bir sene sonra vefat eden Sultan Berkuk'un yerine oğlu Melik Nasır Ferec on iki yaşında iken hükümdar oluyor ki bu çocuk Şeyh Bedrettin'in talebesidir ve Muhammed Zahi-el-Kevserî Efendi bunun hakkında da:

«Şeyh Bedrettin'den taallüm eden Ferec bin Berkuk baabsının dindarlığına rağmen âdeta ibahî idi» diyor. İbni İlyas tarihinde de bu şekilde kayıt vardır.

Şeyh Bedretin'in Anadolu'ya gelişi:

Bu sıralarda İslâm âleminin başına musallat olan Timurlenk, Hind'i, İran'ı, Turan'ı yakıp yıkarak 803 te Sivas'a gelmiş, orasını da harap ettikten sonra Mısır üzerine yürümüştür.

Halep ve Şamda Melik Nasır Ferec'in ordularını mağlûbetti. Sultan Ferec kaçtı. Timur Halepte de Şamda da birçok zulüm yaptı. Halep kalesine ulemayı topladı ve Sünne-Şia dâvasının başlıca münakaşa mevzuu olan Hazreti Ali ve Hazreti Muaviye meselesini ortaya attı. Kadı Alemüddin-el-Malikî:

«Onların cümlesi müçtehitler idi» dediği için gazaba gelerek:

«Hazreti Ali hak üzere idi. Muaviye zalimdir. Siz Halep halkısınız, Şamlılara tâbisiniz. Anlar Yezidî olup Hazreti Hüseyini şehit etmişlerdir» diyerek azarladı (1).

Tarih ve tercümeihallerin Mısırda Şeyh Bedrettin'in ders şeriki olduğunu yazdıkları Seyyid Şerif-i-Cürcanî Timur'un maiyetinde idi. Mısır ordusunun bozulması ve Sultan Ferecin kaçması ile Efendisiz kalan Bedrettin'in yeni bir efendi aramış olması ve Şiî mezhebinde olan Timur'a ders şeriki Şerif Cürcanî'nin delâletiyle kapılanmış olması çok muhtemeldir.

Halep ve Şam seferlerinden dönerek 803 kışını Karabağda geçiren Timur, 804 senesinde Anadoluya saldırdı ve Ankarada Yıldırım Bayezid'in esaretiyle neticelenen meşhur harbi yaptı. Esaretinin sekizinci ayında vefat eden Yıldırım'ın cenazesi kendisiyle bearber esir edilmiş olan oğlu Musa Çelebi ve Timur tarafından maiyetlerine verilen yüz atlı ile ve Germiyanoğlunun vedaatiyle Bursaya gönderildi. Ben öyle zannediyorum ki Şeyh Bedrettin bu yüz atlı arasında idi ve 805 senesinde Timur'un bir casusu olarak 63 yaşlarında Osmanlı topraklarına ayak bastı.

---

(1) İnkılâp Kütüphanesi M. Cevdet fihristinde.

(2) Menhelüssafî.

(1) Cevdet Paşa Kısası Enbiya, Cilt 12.

Dünya Tarihi Ansiklopedisi

31 Amerikalı profesör tarafından yıllar çalışılarak vücuda getirilmiş olan bu eşsiz eser, bütün dünyada şimdiye kadar neşredilmiş kitapların bir şaheseridir. Bir benzeri daha vücuda getirilmemiş olan "Dünya Tarihi Ansiklopedisi" 1950 yılında neşredilmiştir. Tarih Dünyası, gelecek sayısından itibaren iki sahifesini bu ansiklopediye ayıracaktır.

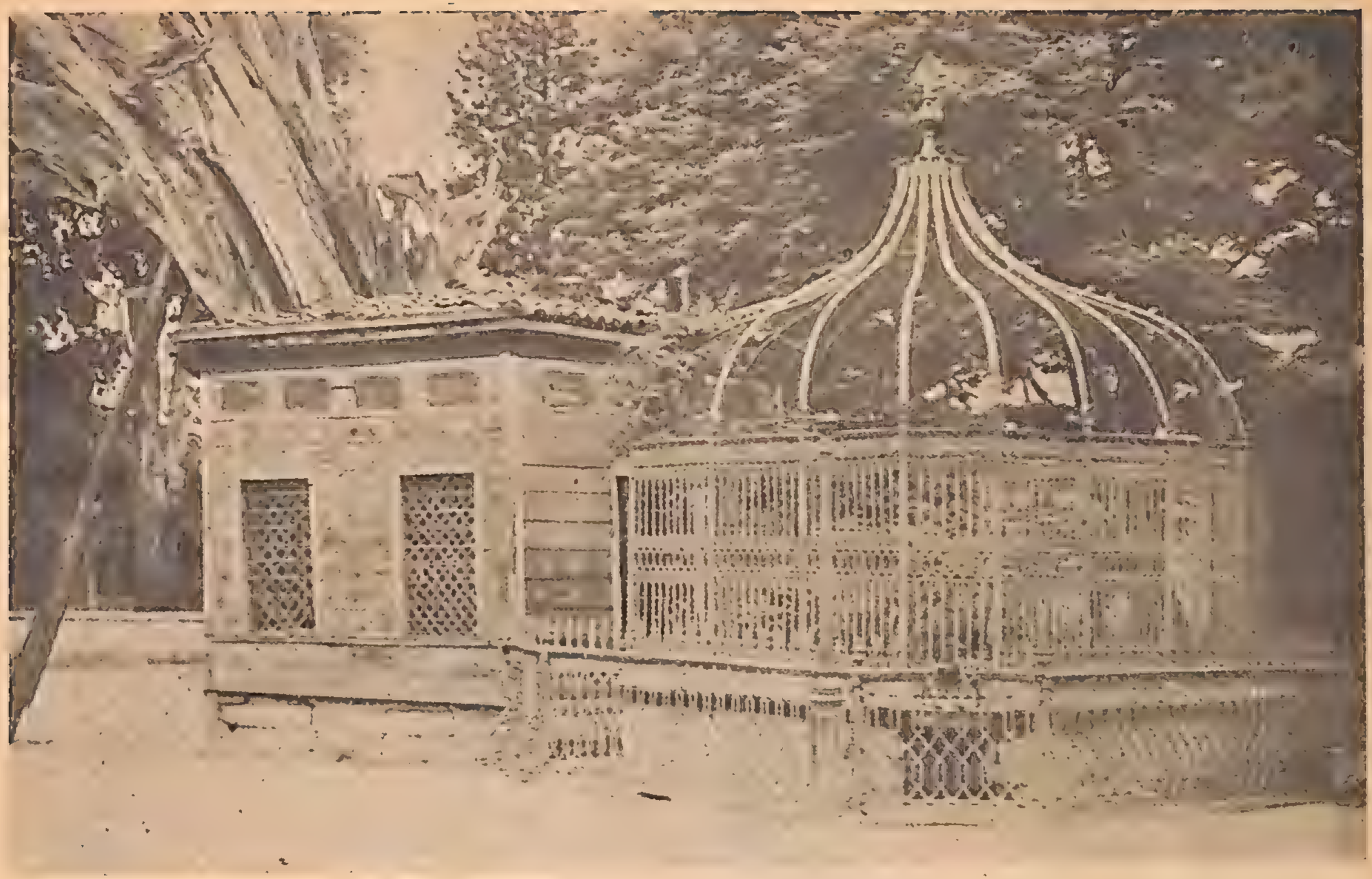

Sünbülefendi tekkesindeki Hazreti Hüseyinin kızlarına ait olduğu rivayet edilen mezar

Hz. Hüseyinin kızları İstanbulda mı gömülü ?

İslâm tarihinin en büyük vak'ası olan Kerbelâ'da Yezid taraftarlarına esir düşen Hazreti Hüseyin'in kerime-i tahireleri bir rivayete göre Kahire'de, diğer bir rivayete göre de İstanbulda gömülüdürler. Bu yazı bu tarihî rivayetleri tetkik etmektedir.

Yazan: **Tahsin Ünal**

Koca Mustafa Paşa camisinin avlusunda bir mezar vardır. Bu mezarın Hazreti Hüseyinin kızlarının olduğu halk arasında söylenegelmiştir. Gerçi islâm tarihleri Hazreti Hüseyinin 10 Muharremde şehit edildiğini, esir edilen aile efradının Şama getirildiğini, badehu bunların Yezit tarafından Medineye gönderildiğini yazarlar (1). Halbuki ağızdan ağıza gelen rivayetler bunu nakzetmektedir. Bu rivayetlere göre: Hazreti Hüseyinin esir edilen kızlarından Fatma ile Sâkine (2) Medineye değil, Bizans'a Kostantin Pagonat'a (3) cariye olarak gönderilmişlerdir. Diğer hâdiseler gibi bu da islâm âleminde Yezit aleyhine ayrıca nefret ve kin uyandırmıştır. Fatma ile Sâkinenin Kostantine gönderilmeleri hakkında başlıca iki rivayet vardır. Bu rivayetlerden birine göre: Yezit Fatma ile Sâkineyi doğrudan doğruya Şamdan Pagonat'a hediye olarak, cariye edinmesi için göndermiştir. İkinci rivayete göre: Fatma ile Sâkine Şamdan deniz yolu ile Mısıra gönderilirken gemi yolda İspanya korsanlarının tecavüzüne uğruyor. Korsanlar gemiyi ve içindekileri esir edip İspanyaya götürüyorlar. İspanya kıralı esireler arasından en güzellerini ve en iyilerini seçip hediye olmak üzere dostu K. Panonat'a gönderiyor. Bizans'a gelen esireler arasında Fatma ile Sâkine de vardır. Hangi yoldan gelirlerse gelsinler asıl söylenen şudur: K. Pagonat kendisine cariye olarak takdim edilen kızların Hz. Peygamberin torunları olduğunu anlayınca onları sair cariyeler gibi istihdam etmeyi doğru bulmuyor. Onları önce Rahibelerin bulunduğu, ders gördükleri, hattâ yatıp kalktıkları Kızlar Kilisesine (Koca Mustafa Paşada-

Mezarın başka bir cepheden görünüşü

ki Sünbül Efendi camisi) misafir ediyor. İki kız kardeş hususî bir oda tahsis ediyor. Hizmetlerine bakması için bir adam veriyor. Ondan sonra da onları kendi oğullarına almıya karar veriyor. Lâkin bir kere de Tahire'i muhteremelere maksadını açmak ve onların da fikirlerini almak istediğinden hususî bir adamını gönderiyor. Muhterem tahirelerin gözleri önünde babaları ve kardeşleri feci şekilde şehit edilmişler, kendileri esir edilerek Şama getirilmişler, bir çok tahkir ve hakarete maruz kaldıktan sonra üstelik cariye olarak kâfir kırallarına gönderilmişlerdi. Tahammül edilmez felâketlerine aylardanberi yemeden, içmeden göz yaşı dökmekte idiler. Bu felâketler altında ezilmişler, gül gibi solmuşlardı. Onlar izdivaç değil, ölüp kurtulmak istiyorlardı. Bu itibarla K. Pagonat'ın adamına bir şey söylememişler, yalnız kırk günlük bir mühlet istemişlerdir. K. Pagonat bir taraftan tahire-i muhteremelere istedikleri mühleti verirken bir taraftan da teklifinin cazip olduğunu, ayrıca elinde esir olduklarını, binaenaleyh her halde kabulden kaçınmıyacaklarını düşünerek düğün hazırlıklarına başlamıştır. Öbür yandan kıral bile olsa müslüman olmıyan biriyle evlenmeyi istemiyen iki kız kardeş felâketlerine ve akıbetlerine birbirlerine sarılarak durmadan ağlıyorlardı. Canlarını alıp kendilerini kurtarması için Cenabı Hakka yalvarıyorlardı. Düğün hazırlıklarını bitiren K. Pagonat kırk birinci gün kesin cevap almak için yeniden adam gönderdi. Gelen adam Fatma ile Sakinenin odakapsını açıp içeri girdiği zaman iki kardeşin odanın ortasında birbirine sarılmış ayak üstünde ölekalmış olduklarını görmüştür. Kapıyı örtüp geri dönmüş, kiliseden ayrılırken arkasına dönüp baktığı zaman Tahire'i muhteremelerin vefat ettiği odanın damından arşı âlâya kadar nurdan bir direğin yükseldiğini ve etrafında iki beyaz güvercinin ışık etrafında uçuşan kelebekler gibi uçuştuklarını müşahede etmiştir.

Tahire-i muhteremeler Kızlar Kilisesinin önüne defnedilmişlerdir. Müteakıp devirlerde mezar düzleşip kaybolmuştur. İstanbul elimize geçtikten sonra meşhur Alevi (Bektaşi) Sümbül Sinan Efendi, nakledilen rivayetlere inanarak buradaki toprağı kabartıp mezar haline getirmiş ve bir de Bektaşi tekkesi kurmuştur (vefatı: 1555). Sünbül Efendi vefat ederken - beni tahire-i muhteremelerin ayak ucuna ve onlardan aşağıya defnediniz - diye vasiyet etmiştir. Sünbül Efendinin tarikat kurmasından bu yana dek burada Aleviler her sene dinî âyin yapmaktadırlar.

Daha sonra II. Mahmut nakledilen rivayetlere ve - burada yatanların Hz. P. in torunları olduğuna dair gördüğü rüya ve kerametine - istinat ederek 1813 de mezarın etrafını demir parmaklık ile çevirterek - iki cihanın iftihar ettiği Hz. Peygamber soyuna hürmet için - bir türbe haline getirmiştir (4).

Demri parmaklığın üst tarafına dairenmadar Yesari zadenin aşağıdaki şiiri yazılmıştır ki bu şiir de yazdıklarımızın doğruluğuna bir delildir.

Hulâsa: Sünbül Efendinin tarikatını burada tesis etmesi, vasiyetindeki sözleri, 10 Muharremde Alevilerin burada dinî âyin yap-

maları, II. Mahmudun rüyasına ve kerametine dayanarak bir türbe yaptırması, Yesari zadenin yazısı bütün bu söylenen rivayetlerin boş ve mânasız olmadığını, bir hakikat payı bulunduğunu göstermektedir. Sünbül Efendi imamı Hacı Osman Efendi de bu rivayetlerin doğru olduğunu, fakat tahire-i muhteremelerin burada değil, Kahirede yattıklarını burasının bir makam olduğunu söylüyor.

Bu meşhet kim ziyaretgâhı erbabı muhabbeddir.
Gubarı amberîni kâhli erbabı basireddir.
Kafes ahu tehidir sanma etrafında bu câyin,
Müşebbek aşiyanı tutiyanı bağı cenneddir.
Veren feyz-ü şeref bu gülistanı cennet âsâya,
İki gülgonca-i gülnahli gülzarı siyadeddir.
Şehidi Kerbelâ sultan Hüseyinin duhteranından,
İki sultan olduğu bunda rivayedir.
Bu câye ihtiramı gazi han Mahmut'ı Adlinin;
Delili yümmüm tevfiki saadeddir, kerameddir.
Bu câyi pâki tezyin etmeden ol kutbudevranın,
Murad'ı hanedanı mefharı kevneyne hürmeddir.
O hakanı keramet şan ve ârif şahı agâhın,
Bu hizmette muvaffak olduğu bîreybü minneddir.
Ola sat sâl mamur-ü muammer tahtı âlide,
Vücudu lâzım-ül mevcudü mevlâya emaneddir.

Eseri gılki day-i devlet
Yesari zade Mustafa İzzet: 1228 - 1813

1 — Taberi (ter.) III/257-267, Kısas enbiya: S. 227

2 — Kısas'ı enbiya: 226 (Taberi, Zeyneb ile, Ümmügülsüm yazar.)

3 — Charle Dix

4 — Türbenin 1813 de yapılmış olmasına ve Yeniçeriliğin 1826 da kaldırılmış olmasına rağmen Yeniçeriliği ilga ile Bektaşileri nefyeden II. Mahmut'un böyle bir türbe yaptırması calibi dikkat olub burada yatanların HZ. Peygamberin torunları olduğuna inanmış olduğunu göstermektedir.

TARİH İLÂVELERİMİZ

Geçen sayımızda veremediğimiz tarih ilâvelerimizi bundan sonra muntazaman devam edeceğiz. Yalnız her tarihten sekizer sahife yerine 16 şar sahifeyi mecmua aşırı verecegiz. Gelecek sayımızda (Resimli Osmanlı Tarihi) 16 sahife olarak verilecektir.

Tarihten fıkralar

DÖRDÜNCÜ MURAT VE FALCI

Osmanlı padişahlarından Dördüncü Murat zalimliği, gaddarlığı, aynı zamanda kahramanlığı ile de dehşet salmıştır. Şarabı, tütünü, afyonu yasak etmiş bu gibi yasaklar için binlerce insanı boğazlatmakta tereddüt etmemiştir.

Bu hükümdar aynı zamanda büyü, remil ve sair gibi işleri yapanların da amansız bir takipçisi idi. Kendisi ekseri şehri yalnız olarak tebdili kıyafet gezer. Emirlerine muhalif harekette bulunanlara tesadüf ederse o gün bu zavallılar için artık ömürlerinin son günü olurdu.

Bir yaz günü yanında bir saray adamı olduğu halde ikisi de başlarında sikkeleri, omuzlarında haydarîleri birer mevlevî dervişi kıyafetiyle Üsküdara geçmek için Sirkeciden bir dolmuş kayığına binerler. Denizin ortasına geldiklerinde padişahın işareti üzerine yanındaki derviş çubuğunu çıkarıp tütün kesesinden tütünleri çubuğuna basmağa başlar. Kayıktakiler bu hali görerek aman bre diye feryada başlarlar. Kayıkta olup remil atmada, büyü yapmadaki şöhreti İstanbulu tutmuş olan bir Mağribî der ki, nice telâş edersiz padişah şimdi haremde uykudadır. Bu söz üzerine etrafa sükûnet gelir. Padişah der ki: Bunu nice bilirsin bizim derviş tiryakidir, dayanamıyor, fakat yaptığı da tehlikelidir. Mağribî hoş bu sizin haliniz dervişliğe benzemez diyerek hemen koynundan bir kâğıt çıkarıp üzerine remil atmağa başlar. Fakat az sonra saçları, sakalı, diken, diken olup «aman bre medet padişah derya üzredir. Bize de pek yakındır» demesiyle etrafı bir titreme alır. İşte o anda Sultan Murat» behey nadan şimdi kafacığını nasıl kurtaracaksın» diye güler, kayıkçılara da tez çeviren İstanbula diye emreder. Zavallılar ecel teri dökmiye başlarlar. Biraz sonra padişah der ki: Doğrusu senin bu ka-

(Arkası 824 üncü sayfadu)

Bugünkü Libya kıralının akrabalarından Şeyh Ahmet Sünusi İstiklâl Harbinde Atatürk'le

LİBYA HÜKÛMETİ NASIL KURULDU?

(Geçen sayıdan devam)

Yazan: **Mehmet TÜRKİOĞLU**

Gerçi halkın bazısında ve bilhassa bedevîlerde ağızdan dolma çakmaklı tüfekler vardı Fakat seri ateşli silâhlarla teçhiz edilmiş bir (devleti muazzama) ordusuna karşı bu orta çağ silâhları ne yapabilirdi?

Sultan Hamit 1293 Rus - Osmanlı Harbinden sonra İtalyanın Trablus'a saldırması halinde - deniz hâkimiyeti düşman tarafında kalacağı için - buraya silâh, cephane ve imdat göndermeğe imkân bulunamıyacağını göz önünde tutarak, kendine yeter bir müdafaa sistemi arayıp bulmak üzere muhtelif zamanlarda komisyonlar kurmuş, Trablusa heyetler göndermiş, tecrübeli vezirlerinden raporlar istemiş, netice olarak şu karara varmıştı:

1 — Trablus içlerinde bir fişek imalâthanesi kurmak.

2 — Harp halinde halkı silâhlandırmak üzere bir miktar tüfek stoku bulundurmak.

Fişek imalâthanesi yapılmamış, hayalden ibaret kalmıştır.

Trablusta bir miktar eski sistem (Gra) tüfekleri bulunduruldu. Fakat harp çıkmadan bir müddet evvel ,bu tüfekler Tophanede tadilen mavzer şekline çevrilmek ve sonradan tekrar Trablusa getirilmek üzere, alınıp İs-

Trablusta Türk orduları kumandanlığını yapan Neş'et Bey

Şeyh Sünusi ve Mansur Paşa bir çadırda..

tanbula getirildi. Tümen kumandanı (her ihtimale karşı peşin bunların yerini tutacak yedek silâh veriniz, sonra aldırınız) diyerek itiraz etmişse de dinletememiştir.

Tehlikenin kapıyı çaldığını gören Trablustaki münevver Türk ve Araplar, memleketin âyan ve rüesası ile beraber İttihat ve Terakki Kulübünde toplandılar. Bu toplantıda her zümreden bir şahsiyet heyecanlı ve ateşli bir nutuk söyledi. Netice olarak bir karar sureti kabul edildi. İstanbula telgrafla bildirilen bu karar suretine göre, Trablusa derhal silâh gönderilmesi hükûmetten istenecek ve memleket son nefese kadar müdafaa edilecekti.

29 Eylül 1911 de İtalya'nın İstanbul büyük elçisi tarafından verilen mahut ültimatom üzerine Hakkı Paşa kabinesi istifa etmiş, yerine Sait Paşa kabinesi geçmişti. Mahmut Şevket Paşa'nın harbiye nazırı olarak dahil bulunduğu kabine, vaziyeti ümitsiz görüyordu. Dünya umumî efkârı da aleyhimizde idi. Bir taraftan İstanbulda İttihat ve Terakki - Hürriyet ve İtilâf fırka mücadelesi, diğer taraftan deniz hâkimiyeti ve Trablustaki kuvvetimizin azlığı İtalay'ya hudutsuz bir üstünlük veriyordu. Trablustan sert ve acı bir ifade ile çekilen telgraf üzerine, İstanbuldan, küçük bir gemi olan Derne vapuruna bir miktar mavzer ve cephane yükletildi. Yolda İtalyan harp gemileri tarafından yakalanıp müsadere edileceği kuvvetli bir ihtimal olarak kabul edilmekle beraber Sultan Reşad'ın ısrarı üzerine yola çıkarıldı. Fakat Derne vapuru büyük bir talih eseri olarak İtalyan harp gemileri arasından geçti, Libya muharebelerinde büyük rol oynamış olan hamulesini boşalttı. İtalyanların bu gafleti, sonradan onlara çok pahalıya mal oldu.

İtalyanlarla bir çatışmaya meydan vermeden mevcut kuvvetleri içerilere çekmesi hakkında İstanbuldan aldığı emir üzerine kumandan vekili Neş'et Bey, şehirdeki birliklerle 20-25 kilometre güneyde olan Suani bin Adem'e çekildi. Bingazi ve Dernedeki birlikler de Kûneye çekildi. İtalyan kuvvetler böylece tahliye edilmiş noktalara çıkarıldı.

Şehirde develere yükletilerek güneye nakledilen (Derne) vapurunun hamulesi, Trablus-

garp mebusları Süleyman Elbarunî ve Ferhat Beylerle diğer kabile reislerinin kumandası altında karargâha gelen gönüllülere dağıtıldı. Fakat peyderpey gelen gönüllülere verecek silâh kalmamıştı. Bunların kimi silâh olarak çakmaklı tüfek, kimi de bir sopa ile cephede kalıyor, lâkin katıldığı ilk çarpışmada şarjörlü güzel bir İtalyan tüfeği elde etmek imkânını buluyordu. Böylece silâhlananlarla beraber bütün cephelerde toplanan gönüllüler yekûnu 25 bindi. Tümenin insan mevcudu da 7 bin olarak kabul edilirse muhariplerimizin hepsi bir arada 32 bin kişi idi. Bunların karşısındaki düşman ise, sırtını donanmasının muhtelif çaptaki sayısız toplarına ve bitmez tükenmez insan ve mühimmat kaynaklarına dayamış, son sistem silâhlarla teçhiz edilmiş 150 bin kişilik bir ordu idi. Yani aşağı yukarı bir kişimize karşı beş kişi .

Kuvvetlerimizin tensik ve tanzimine, cephelerin teşkiline başlandığı sırada Derne ve Bingaziye tebdili kıyafetle ve Mısır yoliyle gelen Sofya ataşemiliteri Erkânıharp kolağası Mustafa Kemal Bey (Atatürk) ve Berlin ataşemiliteri kurmay binbaşı Enver Bey (Hürriyet Kahramanı), burada kumandayı ve idareyi ele aldılar. Cepheye gelen Seyid Ahmet Elsünusi ile elele vererek düşmana karşı amansız bir mücadeleye giriştiler. Diğer taraftan Paris ataşemiliteri binbaşı Fethi Bey (Fethi Okyar) ve kurmay kolağası Halil Bey (Orgeneral Halil Paşa = Enver Paşa'nın amcası) Tunus yoliyle ve mütenekkiren Trablus cephesine yetiştiler. Bunlardan Fethi Bey, kurmay başkanı oldu. Halil Bey ise, stratejik ehemmiyeti büyük olan Humus cephesinin kumandanlığını yüklendi. Bu cephenin sağ kanadı da Halil Beyin yeğeni, Enver Paşa'nın kardeşi Nuri Bey'in - merhum General Nuri Killigil - kumandasında idi.

Bundan sonra birçok subaylar Mısır veya Tunus yoliyle cepheye iltihak etti. Tümen birliklerinden ve kabile muhariplerinden her çıkarma noktası etrafında bir cephe kuruldu.

Trablusta çarpışmalar, şehir varoşlarında oturan halkın gizlemiş oldukları silâhlara sarılarak ayaklanmasiyle başladı. Bu ayaklanmada, düşmanın seçme piyadesini teşkil eden Bersagilyeri sınıfından bir alay, subaylariyle beraber imha edildi. Bu hâdise o ana kadar halka güler yüz gösteren ve kendilerini emniyette sanan İtalyanları şaşırttı, çileden çıkardı. Şehrin etrafındaki bahçelik (sahil) ve (Minşiye) bucaklarında bir katliâm tatbik ettiler .Bu arada yüzlerce masum insan san'at okulu arkasındaki mezarlıkta kurşuna dizildiği gibi şehrin tanınmış şahsiyetlerinden birçok kişi dar ağacına çekildi. Yüzlerce genç, ihtiyar Ustica adasına sürülerek burada ölmeye mahkûm edildi.

Mısır hududundan Tunus hududuna kadar işgale uğrıyan yerlerde çarpışmalar oluyordu. Zaman zaman İtalyanlar günlerce süren hazırlıklardan sonra taarruza geçiyor, fakat her defasında insan ve malzemece büyük kayıplara uğratılarak gemilerinin top menziline çekilmiye mecbur ediliyordu. Buna karşılık, savaşçılarımız da siperlerine ve istihkâmlarına yaptıkları baskınlarla düşmanı yıldırıyorlardı.

Bir sene devam eden bu harpte İtalyanlar, hiçbir yerde harp gemilerinin top menzili haricinde tutunamadılar. Hattâ bu topların menzili dahilinde barınmak için istihkâmlardan, tel örgülerinden ve mayin tarlalarından sayısız manialar kurmak ve bu manialaların himayesi altında bulunmasına rağmen Trablus şehri etrafında orta çağlardaki gibi muazzam bir sur - duvar - inşa etmek zorunda kaldılar.

Harp vaziyeti ümit edilmiyecek derecede lehimizde bulunduğu, ve bidayette aleyhimizde olan dünya matbuatiyle efkârı umumiyesi, savaşçılarımızın gösterdikleri kahramanlık ve mertlikleri sayesinde lehimize çevrildiği bu sırada, İstanbulda - maalesef - İttihat ve Terakki - Hürriyet ve İtilâf mücadelesi had bir safhaya girmiş, münevverlerimiz kanunu esasînin 35 inci maddesinin tâdili meselesi etrafında bitmez, tükenmez münakaşalara, ağız kavgalarına dalmış, İtalyanların da tahrikiyle Arnavutluk ayaklanmış bulunuyordu.

Nihayet Balkan Harbi patlak veriyor ve İttihat ve Terakki kabinesinin yerine geçmiş olan ihtiyarlar kabinesi Oşi Muahedesiyle Libya'yı İtalyanlara terkediyor.

* * *

Sulh şartlarının Trablus ve Bingazi cephelerindeki kumandanlarımıza tebliği üzerine Albay Neş'et Bey emrindeki kıtalarla beraber Trablus'tan ayrılırken Balkan Harbine iştirak etmek üzere anavatana gelmeğe karar veren Mustafa Kemal ve Enver Beyler emirlerindeki askerî birlikleri, kurmay binbaşı Mısırlı Aziz Ali Beyin - sonradan Mısır kurmay genel başkanı olan Aziz Ali Paşa - kumandası altında, Sünusî mücahitlerin safında harbetmek üzere bıraktılar. İşte Mustafa Ke-

mal ve Enver Beylerin bu yardımını Sünusîler hâlâ unutmamışlardır.

Bir gün Bingazili bir mücahide sordum:

— Mustafa Kemal Beyle Enver Beyi harp san'atında nasıl buldunuz?

Dedi ki :

— Enver Bey muharebe esnasında, muharebeyi kazanmak için her şeyi tehlikeye koyar, hamiyetli, yurtsever bir zattır. Mustafa Kemal Bey az konuşur, çabuk karar verir. Muharebeyi asgarî zayiatla kazanmak yolunu bilir, büyük kumandandır.

Osmanlı devleti resmen elini Libya'dan çektikten sonra Bingazi mıntakasında Seyid Ahmet Elsunusî'nin ve Trablus taraflarında da Süleyman Elbarunî Beyin idaresinde harbe devam edildi.

Hiçbir taraftan yardım görmiyen ve elinde top, mitralyöz gibi silâhlar bulunmıyan Süleyman Elbarunî altı ay süren bir mukavemetten ve cephane mevcudunun tükenmesinden sonra Tunus yoliyle çeiklip İstanbula geldi, burada Âyan Meclisi üyeliğine tâyin edildi.

Bingazi mıntakasında sarsılmaz bir sebat ve feragatle harbederek düşmanı hırpalıyan Seyid Ahmet, Trablus mıntakasını da ele geçirmek üzere iki yoldan harekete geçti:

Kendi akrabasından birinin kumandası altında Fizana gönderdiği müfreze, (Gahre) kalesini muhasara ve zaptetti. Burada ele geçirilen silâhlarla yeni kuvvetler teşkil edilerek kuzey istikametinde yürüyüşe devam olundu.

Seyid Ahmed'in kardeşi Seyid Safiyyüddin Elsünusî'nin emrindeki ikinci kol, batı istikametinde harekete geçerek (Sirt) kasabasının güneyinde olan, Kırdabiye mevkiinde Albay Miani kumandasındaki İtalyan kuvvetiyle karşılaştı. Zırhlı otomobillerle takviye edilmiş, bir kısmı motorize olan Miani'ni nkuvveti, sayıca Sünusî kuvvetinin dört beş misli idi.

İki traf arasında çarpışma şidetlendiği ve Sünusîlerin vaziyeti nazik bir safhaya girdiği sırada, Trablus kabile reisleri arasında atılganlıkları ve cesaretleriyle tanınmış, öldükleri güne kadar İtalyanlarla mücadelede daima ön safta bulunmuş olan merhum Ramazan Bey Ştevi ve Sadi Bey bin Sultan - kabileleri ile beraber - Sünusîlere iltihak ederek birkaç dakika içinde harp vaziyetinin Sünusîler lehine inkişafına sebep oldular. Miani kuvvetlerinin imhası ve teçhizatının iğtinamiyle neticelenen bu muharebe, ayaklanma hareketinin Tunus hududuna kadar bütün Trablusta yayılmasına başlangıç oldu. Kaza merkezlerinde, vahalarda ne kadar İtalyan birliği varsa, ya teslim oldu, yahut imha edildi.

Bu tarihlerde birinci dünya harbi başlamış, Osmanlı devleti de Almanlar safında harbe katılmış bulunuyordu. Enver Paşa ilk adımı olarak kardeşi General Nuri Paşa'yı bir denizaltı ile Bingazi'ye, Süleyman Elbarunî Beyi de Trablus'a gönderdi. Bunları subayların ve bâzı silâhların gelişi takibetti. Sene 915.. Trablus ve Bingazi'de vaziyet hemen hemen 911 dekinin aynıdır: Mısır hududundan Tunus huduna kadar Libya kıtasında harp devam ediyor her yerde ayyıldızlı bayrak dalgalanıyor ve İtalyanlar, harp gemilerinin top menzili dahilinde olan birkaç sahil noktasında tutunmıya çalışıyor, yaptıkları taarruzlar hezimetle neticeleniyor.

İngiliz ordusunun bir kısmını Mısırda tutmak, yani Avrupadaki cepheye sevkine mâni olmak için Alman umumî karargâhı, Osmanlı ordusunun Süveyş kanalı üzerine yaptığı tazyika muvazi olarak, Sünusîlerin batıdan Mısıra taarruz etmelerini istedi. Fakat böyle bir hareket Sünusîler için telâfi edilmez felâketler doğuracaktı. Zira İtalyanlarla harp halinde bulundukları müddetçe yegâne ticaret yolları, Mısır yolu idi. Libyada senelerdenberi devam edegelen kuraklik ve harp, büyük bir kıtlığa ve açlığa sebep olmuştu. Memleket, tüccar kârvanlarının Mısırdan getirdiği un, pirinç ve şekerle ancak ayakta durabiliyordu. Kendilerine ilişmemek şartiyle Sünusîlere mülâyim bir siyaset takip etmekte olan İngilizlerin, böyle bir taarruz halinde ticaret ve erzak kaynağını kurutacakları muhakkaktı.

İşte bu mülâhazaları göz önünde tutan Seyid Ahmet, perde arkasından gelen Alman karargâhının plânına itiraz etti.

Trablus'tan Bingazi'ye tekrar sirayet eden harb esnasında Emîr Seyyid İdris, emîrlik makamında vekil olarak kardeşi Seyyid Riza Elsünûsi'yi bıraktı ve harbin sevk ve idaresini, doksan yaşında dinç, vakur ve metin bir adam olan Seyid Ömer El Muhtar'a emanet etti. Mareşal Badogliyo'yu ve halefi olan Mareşal Grazyani'yi hezimetten hezimete sürükliyen Ömer El Muhtar, Libya harbinin en büyük kahramanı sayılsa yeridir. Onu harb meydanında mağlûb edemiyen Mussolini, birkaç defa makam ve servet vaadiyle elde etmeğe çalıştı.

(Sonu var)

İstiklâl Harbi tarihimizden bir sayfa

YILDIRIM KEMAL NASIL ŞEHİD OLDU?

İstiklâl Harbimizin birçok isimsiz kahramanları arasında, birçok da vatan uğrunda canlarını feda ederek evlât veya ana babalarına ancak Türklere has hâtıralar bırakmışlardır. Bu yazıda bugün (Yıldırım Kemal) adiyle anılan istasyon civarında şehit düşen bu ateşli Türk subayının hayat ve mücadelelerini okuyacaksınız.

Yazan: **Nejat Yıldırımkemal**

Yağız, yuvarlak, sert bir yüz. Koyu siyah ve derin bakışlı gözler. Halindeki gençlik ifadesini arttıran küçük bir çene ve basık bir burun. Omuzlarının genişliği ile boyunun uzunluğu arasında tam bir ahenk vardı.

Millî Mücadele ruhumuzun bu tipik örneği, şecaat ve cesaret timsali bu yiğit, şimdi şahadetine sahne olan Afyon civarındaki (Yıldırımkemal) istasyonunda, ruhunu rüzgârlara vererek Akdenize doğru uçuyor.

Yıldırım Kemal tarihe nasıl mal olmuştur?

Bu sualin cevabı, 15 mayıs 1335 de İzmirin Yunanlılar tarafından işgaliyle başlar. O meşum gün:

Vatanın bağrına düşman dayamış hançerini
Bulunur kurtaracak bahti kara maderini

şiirini söyliyerek, beline taktığı parabellumla ve tek başına, çıktığı Manisa dağının zirvesinden, arkasına baktığı zaman, geride, yalnız doğduğu ve büyüdüğü güzel İzmirini düşman çizmeleriyle değil, ve fakat o yaşında belki de şefkatlerine muhtaç olduğu anasını, babasını, sevdiği kardeşlerini ve hele kendisine delicesine bir aşkla bağlandığı genç ve genç olduğu kadar cidden hâlâ güzel nişanlısını da bırakmıştı.

Ondaki millî mücadele ruhunun azameti işte, kimbilir kaç yıllar süreceğini bilmediği bir mahrumiyetin bağrına bir granit gibi basmak babayiğitliğinden gelir.

Ve, "Her şeyin üstünde vatan" sözü, sanki onun için söylenmiş gibidir. Netekim, daha Manisa dağlarında,bir Efzon kurşuniyle yaralandığı gün, kaldırıldığı bir köy evinden İzmirdeki nişanlısına yazdığı ilk mektup da budur:

Yıldırım Kemal'in iki ayrı pozda alınmış resmi

"Evvelâ vatan, sonra aşk!"

O zamanlar Kuvayi Milliye henüz teşekkül etmemişti. Kâzım paşa bir taraftan teşkilâtını kurarken o da Akhisarda halkı etrafına topluyor ve o ateşli talâkatiyle "Düşman yurdumuza ayak bastı, kalkın, davranın arkadaşlar, cenk meydanına" diye cemaati ayaklandırıyordu.

Kuvvayi Milliye teşekkül edince ,esasen ihtiyat zabiti olan Yıldırım Kemal Süvari olarak orduya iltihak etmişti.

Akhisar cephesinde ikinci defa yaralanışı, Akhisar cephesinde ilk ciddî ve askerî müsademede vuku bulmuş ve derhal askerî hastaneye yatırılmıştı.

Oğlunun yaralandığını haber alan babası Hasan Askerî, ona, daha iyi hizmet etsin diye uzun namlulu bir de tabanca hediye edip, göndermişti.

Tabancayı hastahaneye getiren akraba zat, yatağında bitap yatan Yıldırımı teselli etmiş ve ona bazı nasihatlerde de bulunmuştu.

— Bak evlâdım - diyordu - bitap ve perişan

düşmüşsün. Annen merak ediyor, nişanlın seni bekliyor. Şimdi bütün mahalle arkadaşların İzmirde. Bak onların hiçbiri kıllarını kıpırdattılar mı, haydi iyileş de seni çok sevdiğin İzmirine götüreyim. Anana, babana, sevgiline kavuş. Bırak bu deliliği. Bu vatan yalnız seninle mi kurtulacak.

Tam bu sözlerin hitamında, Yıldırımın, hani o hasta ve bitap hastanın gözleri şimşek şimşek ve kükriyerek, yatağından bir fırlayışı oluyor:

— Sus, vatan haini sus.. Bu vatan elbetteki yalnız benimle kurtulmıyacak. Fakat Yıldırımkemallerle mutlaka kurtulacak. Defol, karşımdan, yoksa seni şimdi babamdan getirdiğin tabanca ile gebertirim.

Sakarya harbinin en korkunç ve hızlı zamanı.. Fırkamız, Türbetepeye tırmanıyor. Top sesleri bir gök gürültüsünü, piyade mermileri bir dolu yağışını andırıyor. Fırka yaverimiz olan Yıldırımkemal ,bir an yanımızdan siliniyor, görünmez oluyor. Acaba nereye gitti diye onu ararken kumandan:

— İleri hatta bakınız diyor, mutlaka oradadır.

Ben ve Hidayet, (şimdi tayyare alay komutanıdır) bir arkadaş kaybetmiş olmaktan korkarak, merak ve ıztırapla ileriye koşuyoruz. Adımlarımız avcı hatlarına yaklaşmaktan doğan bir dikkatle yavaşlamağa başlıyor, etrafımıza serpilen piyade ve top mermilerinden sakınmağa çalışarak yere yatıyor, sıçrıyor, bekliyor, koşuyoruz. Ve işte bu sırada, yüz metre ilerimizde bir hayal, korkunç, lâhuti ve efsanevî bir vücut beliriyor. Öyle bir vücut ki, ayağından tırnağından, başının saçına kadar bembeyaz. Kirpiklerin beyazlaşan gölgesi arasında siyah gözleri bir yakut gibi parlıyor. Sol elini ileriye uzatmış, sağ eliyle tabancasını havaya kaldırmış, anlaşılmaz hareketler yapıyor. Çok yakınlarına düşen mermilerin çıkardığı toz kasırgası içinde onu bir an kaybediyor, fakat tekrar seçiyoruz.

Hidayet bağırıyor:

— Bu Yıldırımdır!

Evet Yıldırım. İman, şecaat ve mefkûre sahibi Yıldırım. Iztırap, hasret ve enerji Yıldırımı. Öyle bir Yıldırım ki,, Türk tarihinin engin göklerinde çarpışan besalet bulutlarından kopmuş da kara toprakta yakacak, yıkacak bir zemin arıyor.

Biz hem koşuyor, hem de sesimiz çıktığı kadar haykırıyoruz.

— Yıldırım.. Kemal.. Seni kumandan istiyor.

Nihayet kendisine yaklaşıyor, kollarını tutarak sarsıyor, onu kendine getirmeğe çalışıyoruz. Fakat mümkün değil ki. Koca Kemal gözlerini türbe tepenin zirvesine dikmiş, her tarafı toz içinde, yüzü gergin ve korkunç:

— İzmir.. İzmir.. Diye bağırıyor.

Ve türbe tepe alındığı zaman onu, şehit miralay Salih Zekinin cesedine kapanmış ağlıyor buluyoruz.

O, artık bizden ayrılıyordu. Süvari kolordusu emrine verilmişti. Güzel ve seçme bir ata binecek, yadigâr tabancasını avuçlayacak, İzmire en yakın yoldan, en tutulmaz bir hızla girecek, al beyaz bayrağı Kadifekaleye dikecek, onun gölgesinde ihtiyar babasının ellerini öpecek:

— Ah bilmezsin kardeşim diyordu. İçim tutuşuyor benim. Yer yüzünde bir gölge gibi geziniyorum. Fakat buna rağmen sana bir şey söyliyeyim mi?

— Söyle Kemal tereddüt etme.

— İnsan, çok şiddetle arzu ettiği bir şeyi yakalayamaz. Ruhumdaki hasret, korkunç bir vebaya döndü. Zannedersem ben şehit olacağım.

— Bırak canım çıldırma gene.

— Görürsün.. İzmire girmek bana nasip olmıyacak. Dudaklarımı Akdenizden ıslatamıyacağım. Ben bunu biliyorum. Fakat ne çıkar sanki bundan. Siz gireceksiniz ya. Ha ben, ha siz. Elverir ki, vatan kurtulsun, millet kurtulsun.

Öpüşerek, ağlaşarak birbirimize veda ettik. On beş gün sonra büyük taarruz başladı. Süvari kıtaları, Altıntaş ve küçük köy mıntakalarında cenge girişti. Ve o Yıldırım Kemal, Küçükköy istasyonunun yamaçlarında, doru atının üstünde âbideleşmiş bir ihtişamla dimdik, gözleri mor renkli ulu dağların zirvesinden Akdenize çevrilmiş kasırgalaşan alev ve dumanları yara yara, döğüştü, döğüştü. En sonunda şehit oldu. Ölürken ben yanında değildim. Fakat dinledim bir çavuştan, İnce dudaklı geniş ağzı bütün itisafları ısırmak ister gibi açılmıştı. Babasının hediye ettiği tabancayı elinden bırakmamıştı. Düşman münakalâtını kesmek ve bunun için de küçük köy istasyonu yakınlarındaki köprüyü berhava etmek gibi bir mühim vazifeyi üzerine almış

ve başardığı bu vazifeyi ifa ederken de korkunç top uğultularına doğru atını koşturur iken sesi bir gök gürültüsü gibi etrafa dağılıyordu. Hain bir isabetle yaralandığı zaman, söylediği son söz şu olmuştu:

— İzmir.. İzmir.

Şimdi Küçükköy istasyonunun adı, Yıldırımkemaldir ve şimdi küçük köyde ruhunu rüzgârlara vererek Akdenize uçan bir Yıldırım yatıyor.

Ben bu menkıbenin son kısmını da anlatmaktan kendimi alamıyacağım. Kısa, acıklı fakat o nisbette şerefli bir bitiş.

Yıldırım Kemalin silâh arkadaşı, muharrir, edip ve şair Faruk Şükrü Yersel Yıldırımkemali nasıl anlatıyor:

— Yıldırımkemal benim çok sevdiğim silâh arkadaşımdı. Esasen onu, orduda kim sevmez, şecaat ve cesaretine, muhtelif cephelerde gösterdiği yararlıklara kim hayran kalmazdı. Beline taktığı şinayder, onun en yakın bir arkadaşı idi. Bu tabanca ile düşmanını yere sereceğini düşünerek keyiflenir, gene bu tabancanın bir baba yadigârı olduğunu hatırlıyarak inlerdi. Zaman, zaman iri ve zayıf elleriyle tıpkı sevimli bir kediyi okşar gibi tabancasını okşar, ona hem itimat ve hem de şefkatle bakardı.

Kendisiyle tanıştıdığımızın on beşinci günü idi. İnaz köyünün bir evindeki odasında oturmuş, defterime bir şeyler karalıyordum. Babam yeni ölmüştü. Gönlümün acısı henüz söndürülmemiş bir yangının sıcak dumanları gibi gözlerimden tütüyordu. Elimi kalbime basarsam, kavrulacağını sanıyor, gözümü aynaya dikersem, kendi manzaramdan korkuyordum. Istırabla infialin sinirlerimi kundakladığı bir dakikamda o, kapıdan içeri girdi. Pervasız bir samimiyetle elini başıma koyarak:

— Bu ne dalgınlık zeybek? dedi, kendine gel bakalım.

Ben, ayağa kalktım ve yer gösterdim. Çizmeleri bağdaş kurmasına mani olduğu için iki ayağını da barut dolu birer üstüvane gibi yere uzattı.

— Derdini bana anlattı da öyle geldim, dedi. Babanı kaybetmişsin. Bu çok acı bir şey. Fakat ben senden daha gamlıyım.

— Hayrola fena bir haber mi aldın?

— Yeni bir şey yok. Fakat ben İzmirimi kaybettim efem.

— İzmir hepimizin ortaklama mefkûresi değil mi?

— Olabilir. Fakat her insan doğduğu yeri, insiyaki bir tercihle sever. Ben İzmirliyim. Bir İzmirli demek bugün için dünyanın en öksüz insanı demektir.

Dereçinede ordu ihtiyatında idik. Gündüzlerimiz dinlenmekle geçiyordu. Sohbetlerimizin ilk ve son mevzuu İzmir, heyecanlarımızın ilk ve son mihrakı, millî misak idi. Baharlaşmış bir kış gecesinde nasılsa bir eğlence sofrası kurmuştuk. Aramızda saz çalanlar vardı. Küf kokulu bir rakının haramlaşan lezzeti içimizi buğuluyordu. Hepimiz de neşeli, hepimiz de ümitli ve imanlı idik. Saz mütemadiyen aşk şarkıları çalıyor, basık tavanlı odanın havasında, sesler birbirini kucaklıyordu. Kemal, birdenbire ayağa kalktı. Kadehini avuçlarının içinde sıktı. Gözlerini tavana dikti:

— Yeter.. Artık yeter. Diye bağırdı. İzmir türküsü varken artık ben bunları dinleyemem.

Ona, hepimiz iltihak ettik:

—Evet, istemeyiz. Bizim için ne kadın, ne aşk. Yalnız İzmir.

Ve birden, bütün dudaklardan Samih Rifatın yazdığı Aydın Türküsü, aynı dakikada atılmış yirmi bombanın infilâki gibi döküldü.

Aydın Aydın güzel Aydın
Ah bir kere kurtulaydın

Yan gözle Kemale baktım. Zelzeleli bir imanla Aydın türküsünü söylerken, gözlerinden de yaşlar akıyordu. Esmer yüzü mosmor olmuş, köğsü şişmişti.

— Yıldırım dedim haydi bir zeybek.

Bu teklif onun pek hoşuna gitti. Sevinçle ileriye atıldı. Uzun ve zaif kollarını bir sevgiliyi arar gibi iki yanına açtı. Ve oynadı..

Ben zeybek oyununu ilk önce bu basık tavanlı odada sevdim. Ben, zeybek oyunundaki cengâverlik ifadesini ilk önce Kemalin figürlerinden okudum. O gündenberidir ki nerede zeybek oyunu oynanırsa Türk gençliğinin yılmaz, sarsılmaz kudretini Yıldırımkemalin mehabetli şahsında görür, kendimi daha dinç, daha yiğit, daha imanlı hissederim.

O yıldırımkemal ki, su katılmamış bir Türktü. O Yıldırımkemal ki büyük ve muhteşem ıstırabı gönlüne yerleştirerek, yalnız bir dava ve yalnız bir iman timsali gibi gezerdi. İşte bu genç, kurtuluş harbinin ortasında, Türk yiğitliğinin ruhunu kattı. Yanık sesli tamburların tellerine kanını damlattı. Bu oyun millî misakın marşı oldu.

(Devamı 833 üncü sayfada)

Hindistanda tillerin oynadığı rol çok büyüktür. Bu resim 1606 da babası Cihangir'e isyan eden Kisrü taraftarlarının idamlarını ve Cihangiri fil üstünde gösteriyor.

HARB TARİHİNDE FİLLER

Biri Hindistan, diğeri Pakistan'dan gelen iki fil münasebetiyle tarihte İstanbula ilk defa gelen filden geçen sayımızda bahsetmiştik. Bu sayımızda, fillerin harplerde oynadıkları büyük rolleri okuyacaksınız.

Yazan: **Kâzım Sevinç Altınçağ**

Harb tarihinde fillerin mühim roller oynadığını biliyoruz. Kartaca harb lideri Anibal'in, eski Hindistan hükümdarlarının, Asya fatihi Aksak Timurun harblerde fil kullandığını biliyoruz. Hattâ Timur meşhur fillerini Küçük Asya'ya, Ankara'ya kadar getirmiştir.

Bunlardan bilhassa Anibal'in filleri isim münakaşaları davet etmiştir. Çünkü bu fillerin, dünyanın hangi taraflarından tedarik edildiği, Şimal Afrikasının, tarihin ilk devirlerindeki iklimin mahiyeti bakımından, çok ehemmiyeti haizdir.

Geçenlerde Şimal Afrika çölünde UNESCO

1526 yılında Babür Şahın Hindistan istilâsını gösteren harb sahnesi.

hesabına tetkiklerde bulunan İngiliz muharriri Ritchie Calder, o havalinin askerî valisi Albay Quexard'a "Anibal fillerini nereden elde etmiştir?" sualini sorduğu zaman, bu tanınmış asker "Bu da sual mı?" mânasını ifade eden bir acayip bakışla Calder'e bakmıştır. Calder bugünkü iklim şartları altında, bu fillerin Şimal Afrika çölünden nakledilemiyeceğine inanmıştır. Bu fillerin yaşadıkları yer hakkında üç ihtimal vardır. Bunlar Asya filleridir ve Kartacaya Asyadan getirilmiştir. Bu fikri ileri süren eksperlere göre, Afrika fillerini ehlileştirmek ve disiplin altına alarak harbe sokmak mümkün değildir. Bunun için, tarih çağları boyunca harblerde büyük başarılar gösteren, âdeta muharip askerler gibi savaş yapan Asya fillerinin Afrikaya getirilmiş olmaları lâzımdır.

Eğer bu nazariye kabul edilecek olursa, Şimal Afrikayı baştan başa kaplayan çölün mahiyetinin, o tarihlerde şimdikinden bambaşka olması, vahalarının çok sık bulunması, yollarının muntazam, otlaklarının ve su mecralarının sayısız olması lâzımdır. Çünkü bu filler Kartacaya yetişmek için bu sahradan geçmek mecburiyetindedir. İkinci ihtimal, bu fillerin Orta Afrikada yaşayanlar nevinden olduğudur. Bu nazariye kabul edilecek olursa, filler ya şimal çölünü kat etmiş; yahut

Hinduların Kuzey Hindistanı istilâları.

da Nil kıyıları boyunca Kartacaya gelmiş

bulunacaktır. İkinci halde de bu iri cüsseli hayvanların Libya ve batı çöllerinden geçmesi icabeder. Bu ihtimal da, Şimal Afrika çöllerinin şimdiki halinden bambaşka bir durumda bulunduğuna işaret eder.

Şimdi üçüncü ihtimale gelmiş bulunuyoruz. Bu, fillerin Şimal Afrikanın yerli hayvanları olmasıdır. Bu takdirde ise, cenup Akdeniz bölgesinin, şimdiki gibi çöl ve kumsal olmayıp ormanlarla kaplı bulunması iktiza eder.

Şimal Afrika iklimi niçin değişti?

Anibal'in zamanından bugüne kadar 2200 sene geçmiştir. Geoloji bilginlerine göre, fizikî şartlar altında, bu müddet zarfında bir ülke ikliminin değişmesi mümkün değildir. Bu hakikat Şimal Afrika ikliminin 20 asır içinde bir çöl iklimi halini almasını imkân dışına çıkarmaktadır. O halde bu değişiklikte insan elinin rol oynadığını kabul etmek lâzımdır. Ormanlık ve sulak bir memlekette nebat çeşitleriyle birlikte çeşit çeşit hayvanların ve nihayet insanların yaşaması tabiîdir. Orman ve toprak üstünü kaplayan otlar bulunduğu müddetçe, bu mıntakada yağmurların normal bir şekilde tevzi edilmiş olduğu ve Şimal Afrika boyunca suyun cömertçe yayıldığı kabul edilebilir.

Eğer insanlar ormanları, korulukları tahrib ederse o vakit koca bir ülkenin çöl haline gelmesi tabiî bir netice olur. Ormanların ortadan kalkması yamaçlardaki toprağın kayıp gitmesine sebep olduğu gibi, yağmur suyunun, yavaş yavaş toprağın alt tabakalara nüfuz ederek, yeraltı su mecralarının teşekkülüne de mâni olur.

Demek ki, bugünkü ve dünkü şartları göz önünde tutacak olursak, şimal Afrikada ormanların kesildiğini, vahaların gittikçe yerlerinden uzaklaştığını, bu suretle bu kıta parçasının yavaş yavaş çöl haline geldiğini kabul etmek mümkün olur. Zaten bugün çölün şurasında burasında eski vaha izlerine tesadüf edilmektedir. Bu nazariye kabul edilirse, Libya çölündeki kayalık dağ döküntülerinin vaktiyle ormanlarla kaplı tepeler olduğuna inanmak icabeder. Albay Quenard İngiliz muharririnin bu suali üzerine ayağa kalkmış ve duvardaki büyük haritada Fas dağlarının altındaki Guir vâdisi üzerine elini basarak: "Anibal filleri buradan tedarik etmiştir." demiştir. Bu inanış için onun da-

İsa'nın doğuşundan 203 yıl önce Anibal'in Zana mumarebesi

Anibal, harbe iştirak edecek filleri sallarla geçiriyor.

yanağı Suetorius Paulinus'dur. Bu bilgin, Milâdın 47 nci senesinde "Filler, arslanlar, kaplnalar ve timsahlarla kaplı Guir ormanını gezdiğini zikretmiştir. Bundan sonra Galder bizzat Guir'e gitmiş ve orada bir çölden başka bir şey görememiştir.

Seyyid Tayyib'in bedduası

Bu mevkideki Abadla istihkâmı kumandanı da, Guir fillerine inandığından bahsetmiştir. "Peki bunlar ne oldu?" suali üzerine de, muharriri bir mil öteye götürerek, ufuktaki çıplak bir tepeyi işaret etmiş ve "Orada Seyyid Tayyib'in mezarı vardır. Bu adam kudret ve cesaretiyle çölün St. Patrick'i idi". demiştir. Bundan sonra kumandan bir vesika çıkarmış ve Arab menkıbelerine göre, vaktiyle Seyyid Tayyib'in, arslanlar, kaplanlar, filler ve yerde sürünen hayvanların birlikte ormanda nasıl yaşadığını ve bir gün bu yerde sürünen hayvanlardan biri kendisini ısırdığını; çöl hâkimi ölürken "Ey hayvanlar! Esseyyid Tayyib, Allah namına sizin bundan sonra bu ormanı terk etmenizi ister." dediğini anlatmıştır. Çöl hayvansız kalınca, şeyhin mensupları ormanı yavaş yavaş kesmişlerdir.

Buna ilâveten Filistindeki sihirli Şaran ormanının meşe ağaçlarını Haçlılar ordusu; diğer ormanları başka bedeviler kesmişlerdir. Hattâ İkinci Dünya Harbinde 8 inci ordu, son zaferi kazandığı zaman, Trablusgarb bedevileri, bir milyon ağaç kesip yakarak, bu galibiyeti kutlamışlardır. Bu orman çölü, yavaş yavaş ortadan kaldırmak için İtalyanların diktiği ağaçlardan meydana gelmişti.

Bedevilerin orman tahripkârlığı ve geceleyin çölün acı soğuğu meşhurdur. Rüzgâr öğleyin bile üşütücüdür. Bedevi ısınmak için düşünmeden orman ağaçlarını kesip yakar. Kıra çıkan kadınlar, durak yerlerindeki fundalıkları yakıp ısınır ve yemek pişirirler. Mutbah için odunlar ormanlardan getirilir. Hele keçi sürüleri bütün taze fidanları tahrib eder. Bu hareketler, binlerce sene sürünce artık civarda ormandan eser kalmaz.

Yağmura ve güneşe karşı şemsiye vazifesi gören ağaçlar kalkınca, nadir, fakat sağanak halinde yağan yağmurlar toprağın altlarına gidemez. Yakıcı güneş hepsini kurutur ve toprağı yakar gider. Artık otlar toprağı bir kanaviçe gibi işleyip birbirine bağlanmada, çöl rüzgârları ve Hamsinler, kum sağanaklarını etrafa dağıtır, çarpar durur. Bütün bunlar, bir medeniyet sahasında çölün şekillenmesi demektir.

Anibal'in filleri bugün nüfusu gittikçe çoğalan dünyayı çöllerden kurtarmak için bir sembol olmalıdır. "Çölü ortadan kaldırmak imkânsız bir şey değildir. Bunun biricik çaresi "Ağaçlandırma" iradesidir.

Anibal'in filleri hakkında tarihte birçok tablolar yapılmıştır. Bunlardan biri askerî fillerin nehirleri nasıl geçtiğini göstermektedir. Bunda iki üç fil alacak kadar büyük salların bir kıyıdan karşı kıyıya yüzdürüldüğünü göstermektedir. Filler vasıtasiyle tatbik edilen harb hileleri ve plânları, fili olmayan muharip tarafı katî mağlûbiyete götürmeğe kâfi gelmiştir. Hattâ Aksak Timurun Yıldırım Bayezid'e kazandığı zaferde de bu filler çok müessir olmuştur.

Hind harblerindeki fillerin rolü âdeta tarih değiştirmiştir. Bunlardan en meşhur fil harbi beyaz Hün denilen ve ayrıca (Huna) ismini de alan Ephthalide'lere karşı yapılandır.

Bundan on beş asır evvelki Hind hükûmetleri arasında, 319 dan 520 ye kadar şimal Hindde hüküm süren Gupta imparatorluğu

(Sonu 834 üncü sayfada)

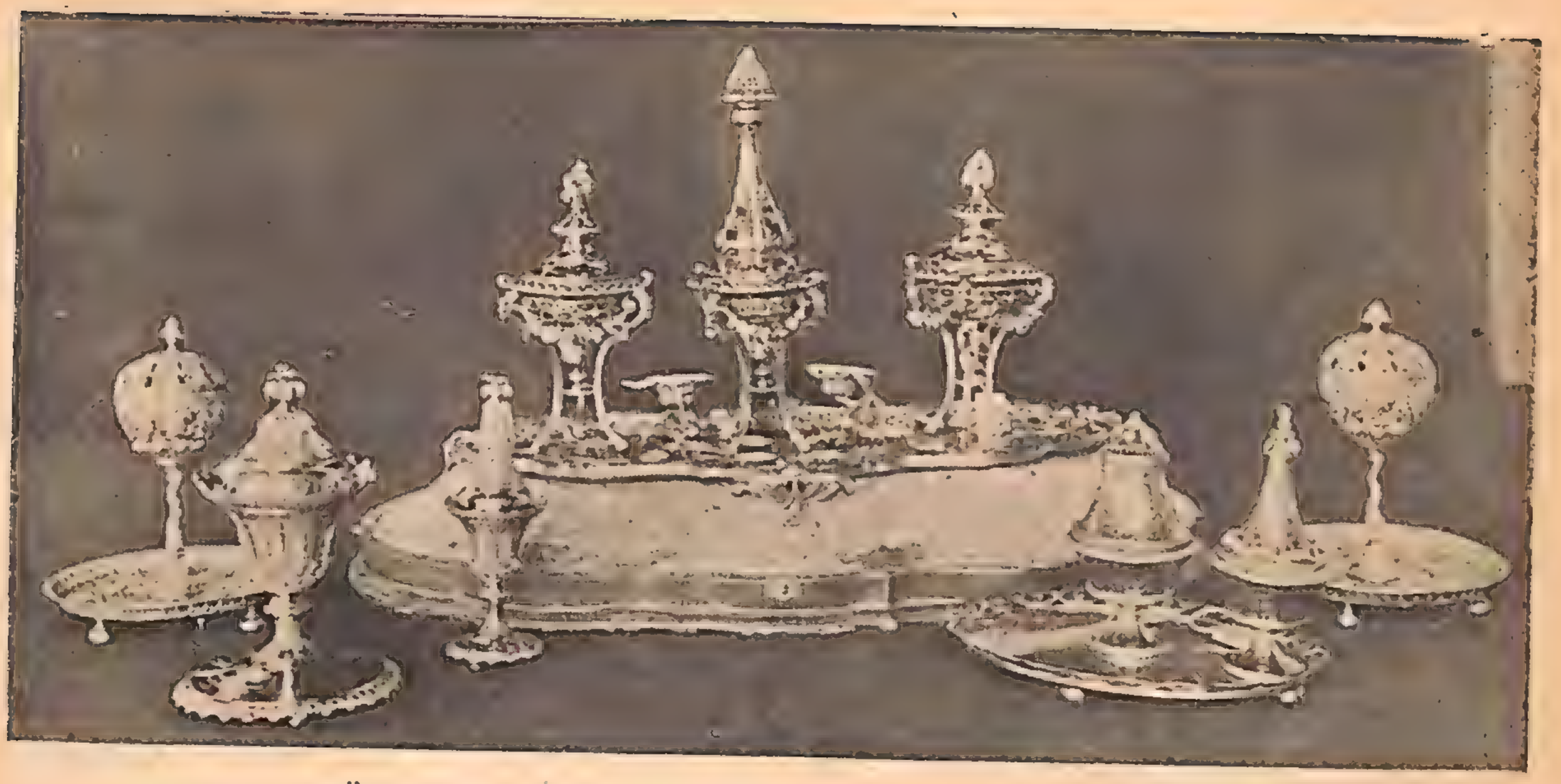

Üzerleri mücevherat ile işlenmiş altından gülsuyu kabları

Osmanlı Padişahlarının Medineye gönderdikleri Hediyeler ve Sürre-i Hümayun

Yazan: Kemal Çığ

Sultan Mecit hediyeleri: Altından yapılmış iki adet büyük şamdan. Bu şamdanlar (6280) tane pırlanta ile murassadır. Bunlarla beraber (2) altın mumluk. (4) tane altın ağızlık tablası, (2) adet şamdan ağızlığı, (4) adet ikisi küçük altından mum makası.

Bu yazımızla Osmanlı sultanlarının Ravzai Mutahhareye gönderdikleri hediyeleri bitirmiş oluyoruz. Bundan sonraki yazımızda da: Başka kimselerin hediyeleriyle Birinci Cihan Harbinde Medine'den İstanbula getirilen hediyelerden bahseedceğiz. Yalnız bu hediyelerin maddî ölçülere göre ne edeceği hakkında bir suale cevap olmak üzere şu kadar kaydetmek lâzımdır ki, 1333 yılında bu eşyalar Medineden İstanbula geldiği zaman salâhiyetli bir heyet vasıtasiyle Sultan Hamit I. in (1) numaralı hediyesine (35.000) altın lira, (2) numaralı hediyesine de (100.000) altın lira kıymet takdir edildiğini kaydedersek, hakikaten maddî değeri büyük olan bu eşyalraın kıymeti hakkında daha kat'î bir fikre sahip oluruz.

Tarih Dünyası'nın 16 - 18 inci sayılarında Hazreti Peygamberin mübarek kabirlerine «sürre» ile Osmanlı padişahlarının göndermiş oldukları kıymetli hediyeleri kaydetmiş ve birer birer vasıflarını da anlatmıştık. Padişahlardan başka; bazı vezirler, darüssaade ve babüssaade ağaları, saraya mensup kadınlar da «Ravzai Mutahhare» ye hediye göndermişlerdir. Fakat bu hediyelerden, Silâhtar Mustafa Paşa'nın (1036) tarihini taşıyan, altın bir levha üzerine yerleştirilmiş yirmi kırat sikletinde dört köşe elmas ve etrafında da on dört adet yakut bulunan plâkası hariç, diğerlerininki, maddî değer bakımından padişahların gönderdikleriyle kabili kıyas olmadığından, burada ayrıca zikretmeğe lüzum görmüyoruz. Gayri Türk İslâmlardan da hediye göndermiş birkaç kişi tespit edebiliyoruz ki, onlar da; Hint hükümdarlarından Pigam ve Nüvab İskender Bigüm, Hint hâkimlerinden Ranbo Nüvabı Ali Han ve bir de İranlı kâr nüvab Murat Mirza'dır. Bunların gönderdikleri hediyeler de maddî bakımdan fazla bir kıymet taşımamaktadır.

(1082) tarihinde Evliya Çelebi'nin Medineyi ziyaretinde «Ravzai Mutahhare» deki zikıymet eşyayı anlatırken, bu eşyanın miktarı

Üstte köşede, Silâhdar Mustafa Paşa'nın 20 kırat ağırlığındaki elmas taşını ihtiva eden 1036 tarihli plâka ve altından yapılmış kıymetli taşlarla süslenmiş askılar.

için «yığın, yığın» kelimelerini kullanması, (1173) senesinde Sultan Üçüncü Mustafa'nın yaptırdığı kontrol neticesi; üzerlerindeki kıymetli taşların cins, cesamet ve miktarını da birer birer tesbit ettirdiği murassa eşyanın, adet itibariyle daha o zamanda yüzleri çoktan aştığını anlıyoruz.

Birinci cihan harbinde Kanal Harekâtı başlamadan biraz evvel 17 Nisan 1333 (1917) senesinde Irak Kuvvei Seferiyesi kumandanı ve Medinei Münevvere muhafız vekili merhum Fahrettin Paşa, o çok kıymetli eşyayı düşman eline geçmemesi için bir heyet marifetiyle İstanbula göndermiştir. Esasen hepsi bu memleketten giden ve yalnız maddî değil, aynı zamanda tarih ve san'at bakımından emsalsiz ve üstün kıymet taşımakta bulunan bu eşyadan memleketimize gelebilen ancak (97) parçadan müteşekkil (kandil, askı, şamdan, gülâbdan..., gibi) murassa eşyadır ki, gidenlerle kıyas edilirse devede kulak kalır. Çünkü; Ravzai Mutahhare (1221) senesi Üçüncü Selim'in saltanatının son senelerine doğru «Vahabi» denilen, başka mezhepten bir İslâm zümresi tarafından yağmaya uğramıştır. Şöyle ki: Muhammed bin Abdülvehab tarafından «Necit» te kurulan bu mezhep, ilk zamanlarda, pek çok taraftar bularak çabuk intişar etmiş, evvelâ «Mekke» yi, daha sonra da «Medine» yi zapt ile «Şam» ve «Irak» a bile tecavüze başlamışlardı. Bu mezhebin akidelerine göre; türbelerin üzerine kubbe inşa etmek, türbelerde kurban kesmek, hutblerde hükümdar isimleri okutmak gibi ehli sünnet erbabının İslâm dini icaplarından saydıkları şeyleri bid'at telâkki ederek kaldırmak istemeleri vardır. İşte bu inanışları mezheplerinin icabı sayan Vehabîler (1221) senesinde Medineyi de ellerine geçirince, oradaki din büyüklerinin mezar ve türbelerini yıkarak yerle bir etmişlerdir. Yalnız «Ravzai Mutahhare» nin kubbesini ,Medine ahalisinin pek fazla ricaları üzerine yıkmayıp, içindeki çok kıymetli hediyeleri yağmalıyarak kendi merkezi idareleri olan «Der'iyye» ye götürmüşlerdir. Bu hâdiseyi Tarihi Cevdet şu suretle kaydediyor: «Reisi Vehabiyan olan Suud bin Abdülâziz ise Medinei Münevvere'yi istilâ ve merakidi evliya ve salihîn kubbelerini hedm ve imha ve fakat ahalii Medine'nin niyazları üzre Ravzai Mutahharei Nebeviye kubbesini ibka ettikten sonra Ravzai Mutahharede mevcut ve müdahhar olan bunca dürer ve cevahiri ahz ile Deriyye'ye göndermiş ve hutbelerden namı padişahiyi kaldırmış...» (1)

Osmanlı devletinin Rusya ile harp halinde bulunması, İngilizlerin Mısır'ı işgal maksadiyle İskenderiyeye asker çıkarmaları ve dahilde de yer yer ayaklanmaların vukuu, devletin elini kolunu adam akıllı bağlamış ve o zaman, Vehabîlerin bu mukaddes yerleri işgal ederek yağma ve tahripkâr hareketlerine mecburî olarak göz yumulmasına, devletin otoritesiyle beraber o kadar kıymetli eşyanın da yok olmasına sebep olmuştu.

Mekke'nin Vehabîler tarafından işgalinden sonra bu halin, Medine'nin başına da gelece-

(1) Cevdet tarihi, Cilt 8, Sayfa 123.

Medine'deki kıymetli eşyaları İstanbula göndermek suretiyle Devlete milyonlar kazandıran merhum Medine muhafızı Fahri Paşa

ğini pek iyi bilen Medineliler, İstanbula yazdıkları müteaddit arizalariyle tehlikenin önlenmesini talep etmişlerse de yukarıda zikrettiğimiz sebeplerden dolayı devlet buna müessir bir tedbir alamamış, ancak bir iki valiye durumu ıslâh etmeleri için emir yazmakla iktifa etmiştir. Bu hal karşısında vaziyetin vahametini iyice anlıyarak ümitsizliğe düşen Medineliler, kendi kendilerine tedbir aramağa başlamışlar ve hiç olmazsa Ravzai Mutahharedeki kıymetli eşyayı yağmadan korumak maksadiyle, bu eşyaları Medine'nin zengin halkına rehin etmek suretiyle muvakkaten ortadan kaldırmak, aynı zamanda rehin neticesi elde edilecek para ile müşkül durumlarını bir dereceye kadar ıslâh etmeyi düşünmüşler ve bu düşüncelerini, Medine muhafızı Hasan Kethüda vasıtasiyle padişaha arzetmişlerdir. Bir kısmını iktibas ettiğimiz bu vesikada: «...Höcrei Saadette mevcut olan murassa tac ve kanadil ve şamdan ve inci ve sair mücevherat rehin tarikiyle salifülbeyan tüccara irsal buyurulacak mübaşir bendeleri marifetiyle teslim olunarak iktizası veçhile mebaliği vafire ahzolunması hususuna ruhsatı seniyye erzani buyurulursa devleti aliyyenin meşgul olduğu seferler bertaraf oluncaya kadar muhafızı mumaileyh Medinei Münevere'ye ve Höcrei Saadete Haricî (Vehabî) tarafından bir gûna suikast ettirmiyecek veçhile muhafaza ve ahalii Medine dahi işbu duçar oldukları muzayaka ve ıztıraptan vareste olacakları emrü aşikârdır..» (2) Denilmekte ise de bu çareye de baş vurulamamış ve Vehabîler Ravzai Mutahharedeki çok kıymetli hazineyi gasp ile mühim bir kısmının ziyaına sebep olmuşlardır. Vehabî gailesi ancak Sultan Mahmut II. zamanında Mısır valisi Mehmet Ali Paşa vasıtasiyle bertaraf edilebilmiş, reisleri Abdullah bin Suud yakalanarak İstanbula gönderilmiştir.

Bundan evvelki üç yazımızda, mümkün olduğu kadar hülâsa ederek anlatmağa çalıştığımız, Osmanlı tarihi devamınca gönderilen ve yekûnu muazzam bir hazine tutan kıymetli hediyelerin, Vahabî yağmasından arta kalan kısmı, birinci cihan harbinde Fahrettin Paşa tarafından İstanbula gönderilmemiş olsaydı, kaybedilen harbin neticesi olarak tamamen elden çıkacaktı. Bu yazılarımızla beraber bir kısmının resimlerini de neşrettiğimiz kıymetli eşyayı tekrar memlekete kazandıran, merhum Fahrettin Paşa'nın ruhuru burada hürmetle yad ederek bu bahsi bitiriyoruz.

---

(2) Topkapı Sarayı Müzesi arşivi. Numara 8733, E.

Osmanlı Sultanlarına Aşk Mektupları

Tarih Dünyası neşriyatından olan bu eşsiz eser, nefis bir kapak ve şimdiye kadar görülmemiş 50 ye yakın resimle çıktı. Osmanlı sarayının en entrikacı bir siması olan Hurrem Sultanın Kanuniye yazdığı ve şimdiye kadar tarih âlemince meçhul kalmış bulunan birçok mektupları, İbrahim Paşanın Hatice Sultana, Birinci Abdülhamidin sevgilisi Ruhşaha yazdığı mektupları ve gene ilk defa neşredilen mektuplar, bütün tarih sevenleri şiddetle alâkadar edecektir.

Eserin fiyatı 100 kuruştur.

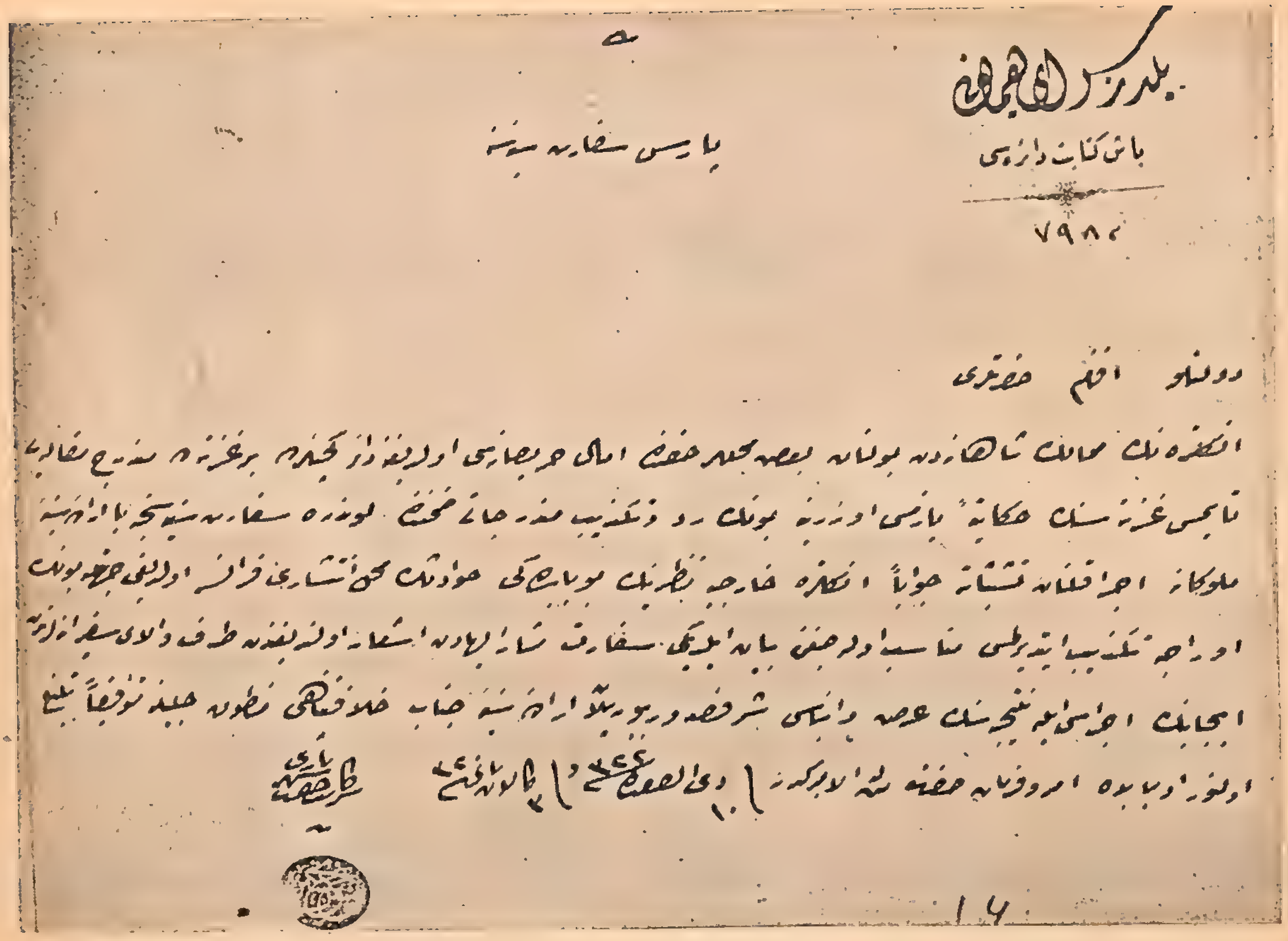

Yıldızdan Paris sefiri Münir Paşa'ya yazılan tahriratın aslı.

Abdülhamid ile Paris sefiri arasında gizli muhabereler

ABDÜLHAMİDİN SİYASÎ VEHİMLERİ

Yazan: **Aziz Esenbel**

İkinci Abdülhamid Avrupa hükümdarlarının ve devlet adamlarının toplanıp aralarında görüşmelerine pek ziyade ehemmiyet verip endişe ediyordu. Bu siyasî müzakerelerin mutlak surette Devleti Aliyye aleyhine tecelli edeceğine kani idi. Umumiyet itibariyle haklı idi. Çünkü Osmanlı İmpaartorluğu Devletler arasında bir pazarlık mevzuu oluyordu. İkinci Abdülahmid İngiltereden daima şüphe ettiği gibi İngiltere de Osmanlı İmparatorluğu menafiinin aleyhinde bir siyaset takibine başlamıştı. İki devlet arasında bâzı yaklaşma teşebbüsleri yapılmış ise de, İngilterenin Rus siyasetine ve menafiine taraftar bulunması bunları neticesiz bırakmıştır. İşte bu sebepten dolayı İkinci Abdülhamid Almanyaya meyletmeğe kendisini mecbur hissetmişti. Almanya İmparatoru da bundan âzamî derecede istifade etmesini bilmiştri.

Misal olarak Yıldız sarayından Paris sefiri Salih Münir Paşa'ya gelen 7980 numaralı tahriratı ele alabiliriz:

Devletlû efendim hazretleri:

İngilterenin Memaliki Şahaneden bulunan bâzı mahaller hakkında âmal-i harisanesi olduğuna dair geçenlerde bir gazetede münderiç makaleyi Taymis gazetesinin hikâyeten yazması üzerine bunun red ve tekzibi münderecatı zımnında Londra sefareti seniyesince ba iradei seniye-i mülûkâne icra kılınan teşebbüsata cevaben İngiltere hariciye nazırının bu babdaki havadisin mahalli intişarı Fransa olduğu cihetle bunun oraca tekzib ettirilmesi münasip olacağını beyan eylediği sefareti müşarünileymadan iş'ar olunduğundan taraf-ı valâyı sefiranelerinden, icabının icrası ile neticesinin arz ve inbası şerefsüdur buyurulan iradei seniye-i cenabı hilâfetpena-

hiye tevfikan tebliğ olunur."

Bu tezkereden anlaşılacağı gibi İkinci Abdülhamid gazetelerde intişar eden havadisler üzerinde ehemmiyetle durmaktadır. Şimdi İkinci Abdülhamid'i ziyadesiyle ürkütecek bir hâdise 3 Ağustos 1903 tarihinde vukua gelecektir. Bu da Marinbad'da İngiltere, Almanya ve Avusturya hükümdarlarının mülâkat edeceklerine dair yayılan haberdir. Bu vesile ile Paris sefiri biraderim Salih Münir Paşa'ya İkinci Abdülhamid'in gönderdiği 3 Ağustos 1903 tarihli müstacel şifreyi aynen derc ediyoruz:

"İngiltere Kıralı hazretlerinin Marinbad'da Almanya, Avusturya imparatoru hazeratı ile mülâki olacağı ve Çar hazretlerinin de Roma'dan avdette oraya geleceği manzuru âli buyurulan bir ajans telgrafnemesinde görülmüş olup büyük muharebeden evvel Avusturya, Rusya ve Almanya imparatorlarının yine böyle bir mülâkatı vâki olmuş ve müşarünileyhim hazaratının bu defaki mülâkatı bir eseri nezaket olsa bile esnayi mülâkatta mesaili Şarkiyenin mevzuu bahis olması mülâhazasiyle işbu mülâkat nezdi padişahide calibi nazarı dikkat görülmekte olduğundan ne gibi sebepten dolayı böyle bir mülâkata lüzum görüldüğüne ve esnayi mülâkatta Şark meselesinden bahsedilip edilmiyeceğine dair olan malûmat ve hissiyatı valâlarının gayet az bir müddet zarfında arz ve iş'arı bermucibi hazreti hilâfetpenahi tebliğ olunur." denilmekte idi.

Salih Münir Paşa cevaben İkinci Sultan Abdülhamid'e 11 Eylûl 1903 tarihinde gönderdiği cevabında evvelâ İngiltere kıralı Altıncı Edvard'ın Pariste bulunduğu sırada Fransa Reisicumhuru ile vâki mülâkatlarında Devleti Aliyyeye ait ciheti olmadığı ve kıralın Pariste iken tahaddüs eden Selânik vakasından dolayı Bulgarların caniyane hareketlerini takbih ve anları nefretle yâd eylediklerini ve Şarkta mes'elei âzime çıkmasa ve Balkan şibih ceziresinin istatukusunun değişmesine büyük devletler ile beraber İngilterenin dahi aslâ rızası olmadığını ve öyle bir ahvale hiçbir büyük devlet tarafından müsaade olunamıyacağı yolunda idarei lisan eylediği tahkikatı mevsukam cümlesindendir. Denilmektedir ve üç büyük devlet hükümadrlarının Marinbad'da mülâki olacakları anlaşılmış ise de aralarında ne konuşacakları malûm değildir. Fakat umumî politikaya ait mühim hususat hakkında fikir teatisinde bulunacakları muhakkak olduğunu da ilâve etmiştir. Münhasıran mesaili şarkiyeden bahsedileceği kanaatinde bulunduğunu bildirmiştir.

Bu çok eski miğfer (Davulga) nın Cengizin torunlarından Yesamengu'ya ait olduğu sanılmaktadır. Üzerinde (Masrun- minel muzaffer Yakup Bahadir Halledallahu) yazılı bulunmaktadır. 1250 tarihli olduğu iddia edilen bu kiymetli davulga Askerî müzededir.

Davulganın alt kenarında ayet yazılı olduğundan ve bu tarihte Moğollar müslümanlığı kabul etmediklerinden bahis ile bize itiraz edilebilir. Fakat daha Cengiz zamanında bile Moğollar arasında müslümanlık hayli yayılmış ve halkın pek çoğu müslüman olmuştu. Hattâ Cengiz bile müslümanlığa temayül etmiş ve meşhur müslüman Türk âlimi (Nasireddin Tosi'nin) sözünden dışarı çıkmaz bir hale gelmişti. Esasen Cengiz'in hangi torunu zamanında müslümanlığın resmen kabul edilmiş olduğu kat'î olarak bilinmiyor.

Son Osmanlı Veliahdı ve Halifesi

ABDÜLMECİDİN SARAYINDA NELER GÖRDÜM ?

Yazan:
İsmail Baykal
Belediye Müzeleri Müdürü
(Abdülmecidin eski Seresvapçısı)

Bir gün köşkün bahçesinde gezinip çamın gölgesine geldiğimiz zaman benim de oturmaklığımı emrettiler ve "İsmail bey, eline bir kâğıt vereyim de hayatıma dair bir iki not al" Bakıyorum, merak ediyorsun" diyerek kendi bloknotiyle bir kurşun kalem verdiler ve "ben ne söylersem sen yaz" dediler.

Şimdi Mecid Efendinin hatıralarından bir nebzesini kendinden dinliyelim:

"Pederim Abdülâziz Han Hazretlerinin devri saltanatlarında henüz dört yaşında olduğum halde topçu silk-i askerisine dahil oldum [1]. Evvelâ Halil Paşa, saniyen Belçikaad tahsil görmüş Said Paşa ve Beyoğlu kışlası kumandanı ve aynı zamanda Avrupada tahsil görmüş bulunan Hüseyin Paşa, Nezaretleri altında spor ve ata binmek tahsillerini gördüm. Abdülhamit devrinde, Abdülâziz zamanında olduğu gibi spor âlemleri yani binicilik unutulmuş gibi idi. İşte bu devirde en iyi ata binen ve daha doğrusu yalnız ata binen, Osmanlılar içinde, İstanbulda üç fert sayılabilir: Şerif Ali Haydar Bey (eski Mekke Şerifi Ali Haydar Paşa). Bu zat Arap usulünde biner' ikincisi ben, üçüncüsü Halit Paşadır. (Enişteşi) hemen asakir müstesna olduğu halde gençler meyanında biz üç kişi ata binmek, atta icrayı hüner etmek bize mahsustu. Mektepten (Şehzadegân mektebi) fırsat buldukça daima av ile meşgul olurdum. Pederim gayetle kuvvetli olduğundan spor oyunlarını sever, pehlivan güreşlerine çok rağbet eder, ve evlâtlarının da gayetle kuvvetli olmasına itina edilmesini ferman ederdi. Bu suretle evlâtları meyanında en kuvvetlilerinden biri de bendim.

Vahdettin ve Abdülmecit (ikinci) bir merasimde..

Gençliğimde bütün akranlarıma faik kuvvette idim. Ve yüz kilodan fazla olan insanları tek kolum üzerinde tutabilirdim. Sonraları tesadüfî olarak bulduğum bir Avusturyalı zabitten iskrim öğrendim. Birçok da iskrim yaptım. At kemali süratle giderken istediğim şeyi rovelverle vururdum. Tüfenk kurşuniyle otuz kırk adım mesafeden bir iki hata ile isim yazabilirdim. Denizde yüzmeği de severdim. İşte gördüğün şu kır atı (bu sırada seyis kır atını getirmiş bulunuyordu) vahşi derecede bulduğum halde binip terbiye ettim.

Pederim bütün evlâtlarını sevdiği halde en ziyade büyük biraderin üzerinde dururdu (Yu-

---

[1] Osmanlı şehzadeleri doğduklarından bir müddet sonra yani ele geldikleri zaman askerî sınıflardan «piyade, topçu, süvari, deniz gibi» birine subay olarak dahil olurlardı. Gezmek için şehre çıktıklarında sivil, resmî günlerde de mensup oldukları sınıfların üniformasını giydikleri halde Enderunu hümayun has odadan tâyin olunan lalalarının kucağında arabaya bindirilir ve büyüdükçe talim ve terbiyeleri için en seçme hocalar tâyin edilirdi.

suf İzzettin Efendi). Bunun da sebebi rahmetli büyük valde idi. (Pertevniyal Valde Sultan) bizi sevdiği zaman daima ona göstermemeğe çalışırdı. Bir gece pederim beni huzuruna istedi. Gittim, elimden tuttu, Dolmabahçe Sarayının harem dairesinden Mabeyni Hümayun kısmına giderken merdiven dönemecinde büyük valdeye rastgeldik: "Ne o yine koltuğunun altında bir şeyler var, ne oluyor?" Dediler, pederim ise "Bir şey yok valdeciğim" demekle beraber beni de hırkasının arasına saklamıştı, bunu da böylece geçirdik, mabeyne geldiğimizde odasının penceresini açtırttı, lâpa lâpa kar yağıyordu, titriyorum, pederim ise hiç fütur etmeden nöbetçi askerlere bakıyor, bir aralık "haydi Mecid mabeyinci Fahri Beyle git nöbetçi askerlerimizin benim tarafımdan hatırlarını sor, üşüyorlar mı, şu ihsanımı da ver gel" emrini verdiler, ve benim titrediğimi gördüğünde "Ne titriyorsun Mecit denizin kenarında bekliyen askerler de insandır, haydi bakayım, emri üzerine titriyerek gidip emirlerini yerine getirdim, işte hayatımdan sana bir nebze bahsettim" dediler.

Mecit Efendi oldukça güzel resim yapar, ve yaptığı her tablonun birer mana ifade etmesine çok dikkat ederdi.

Bazı resim günleri, resim odasında yanında bulunmaklığımızı emreder, hem konuşur ve hem de çalışırlardı, saat on ikiye geldiğinde "yemeğe buyurunuz" diyen kilerci kalfasına "sen git ben şimdi gelirim" dedikleri halde dakikalar geçer, çalışmaya devam eder, ve bize "Eğer şu kalfa gelip beni zorlamasa akşama kadar açlığımı hiç hissetmeden çalışacağım, amma rahat bırakmazlar ki" derlerdi.

Mecit Efendi, dedelerimizin "aşk olmayınca meşk olmaz" darbımeseline göre hakikaten sanatına âşık bir sanatkârdı.

İkinci Abdülhamidin, hal'ini tebliğe memur edilen heyetten ,padişahın huzurunda nasıl durup bu tebliği yaptıklarını tasvir eden tablosu tarihi bir eserdir (1). Resim odasına girip bu tablonun önünde durduğumuz zaman bu resmi nasıl meydana getirdiğini teferrüatiyle anlatır ve şöyle konuşurlardı:

"Ben bu tabloyu yaparken önce Abdülhamidin yüzünü kendim canlandırdım. Heyetin duruş vaziyetine gelince, Karasu Efendiyi (Eski mebuslardan) çağırıp sordum, hattâ

[1] Bu tablonun bir örneği Tarih Dünyasının 9 uncu sayısında çıkmıştır.

Abdülmecid, kızı Dürrüşehvar ile beraber

Karasu Efendi Abdülhamidin karşısında nasıl durduğunu tarif ederken bir elini göğsüne soktuğunu söylediği zaman, niçin böyle hareket ettiniz dediğimde, Karasu Efendi "Efendim Abdülhamidin iki eli paltosunun yan ceplerinde idi. İyi atıcı olduğunu bildiğimiz padişahın iki elinde tabanca olmak ihtimaline karşı bendeniz de elimde tabanca tutuyormuş hissini vererek bir nevi bu hareketinin önüne geçmek istediğimi ima etmek içindi" dedi. Diğer taraftan Miralay Galip beye sordum. O da heyette idi. (Eski Jandarma Kumandanı Galip Paşa). O da vaziyetini durarak tarif etti. Ve Esat Paşanında (Eski İşkodra mebusu) duruşunu anlattı, ben de bu suretle, tabloyu meydana getirdim" demişlerdi.

Şehzadeyi üzen bir hâdise:

Gerek resim odasında, gerek yazı odalarında haremden memur ettiği cariyeden başka kimsenin bir şeye elini sürmek salâhiyeti yoktu.

Şerif Ali Haydar Bey (Mekke şerifi Ali Haydar Paşa)

Buna rağmen bir gün bahçede dolaştıktan sonra resim odasına girdiğimiz zaman, büyük Şairimiz Abdülhak Hamidin pastelle yapıp bitirmiş olduğu yarım portresini, hademe çocuk temizlik yapıyorum diye tüyle yarısını silmiş bir halde bulduk. Şehzade bunu görünce iki elini yüzüne tutarak aman emeklerim, bu ne hal yarabbi, diyerek fena halde sinirlenmişti. Bilmiyerek yapılmış olan bu kabahatin sahibi çocuğun köşkten uzaklaştırılarak bahçevanın yanına verilmesini emretmişlerdi.

Diğer canını sıkacak bir hâdise de musiki çalan bir heeyti tasvir eden tablo [2] üzerinde çalıştığı sırada mevzua göre bazı eşyanın dağınık bir halde ve ve kendi istediği şekilde tertiplenmiş ve ertesi günü çalışmak üzere olduğu gibi bırakılan bu malzeme, yine hademe tarafından bilmiyerek toplanmış, devşirilmiş, kaldırılmış görünce, kızmakla beraber bir dereceye kadar tamiri kolay olan bu vaziyetten sonra bir daha katiyen yazı ve resim

[2] Bu tabloda Mecit Efendi askerî üniformasiyle, başı açık olarak oturuyor, Şehsüvar Hanım keman çalıyor, Piyanoyu da Ofelya Kalfa çalmaktadır. Viyolonseli çalan şahıs, beni oturtup saçlarımı bizzat eliyle düzelterek yapmışlardır. Bu resim Tarih Dünyası'nın 18 inci sayısında çıkmıştır.

odalarına hademelerin el sürmemeleri hakkında sıkı tenbihat yapılması emrini vermişlerdi.

Şehzadenin musikiye de merakı vardır. Bilhassa Garp musikisi üzerinde durmuşlardı. Kendisi viyolen, büyük hanım keman çalarlardı. İkinci hanım (Hayrünnisa Hanım) Viyolonsel. Ofelya kalfa piyano, Firuze kalfa kontrbas çalmak suretiyle dairelerinde kendileri yetiştirdikleri bir orkestra heyeti meydana gelmişti. Bazı akşam yemeklerinden sonra, orkestra faaliyette bulunurdu.

Bir gece bizler için bir konser tertibetmişler, davet ettiler. Köşkün salonuna girdik. Piyano odası önüne paravan konulmuş, içerde orkestra çalmıştı. Arasıra elinde viyolonla gelen Mecit Efendi bizim yanımızda da çalmışlar, bizler de alkışlamıştık.

Birinci Dünya Harbi olanca şiddetiyle devam etmekte olup Padişah Mehmet Reşat da hasta yatmaktadır. Günden güne fenalaşmakta olduğunu haber alan Şehzade Mecit Efendi, 3 temmuz 334 (1915) çarşamba günü öğleden sonra hasta hükümdarın hatırını sormak üzere Yıldız Sarayına gitmişti. Çit kasrından Haremi Hümayuna giren Şehzade, gözleri yaşarmış bir halde döndü. Çok müteessirdi, yanına girdiğimde "Aman İsmail Bey buralarda hiç durmadan gidelim. Hükümdarı görme, o kadar ıztırap içinde can vermeğe çalışıyor ki Allah kimseye böyle bir ıztırap vermesin" dedi ve saraydan ayrıldık.

Bağlarbaşına dönüşümüzden bir müddet sonra Yıldız Sarayından telefonla şu haber verildi. "Mecit Efendi Hazretlerine arzedin, Zatı şahane vefat ettiler, Allah kendilerine ve bütün Hanedanı Âli Osmana ömürler ihsan buyursun".

Müşkül bir maruzat, esasen telefon bizim dairemizde çalmakla beraber aynı zamanda Arabesk köşkün alt katında da çalardı, işte bu zil bizim doğrudan doğruya bu kara haberi vermekliğimizde çok yardımı dokunmuştu.

Telefon zilini işiten Mecit Efendi, selâmlık dairesindeki dahilî telefonla, "çalan zilin ne olduğunu" sual etmesi üzerine yalnız "Allah Efendimize ömürler versin" demekliğim kâfi gelmişti, bir şey sormadan "yoksa zatışahane mi vefat etti?" "Öyle olacak Efendimiz" diyebildim. Gece yarısı da şu telgrafı aldık.

(Devamı 827 nci sahifede)

KIZIL DERİLİLER

Amerikanın kuruluş tarihi cidden heyecanlı hâdiselerle doludur. Kızıl derililerle beyazların mücadelesi ise ayrı bir tarih safhasıdır. Bu yazı tarihin bu safhalarını çok veciz bir suretle anlatmaktadır.

Yazan:

Selâmi İzzet Sedes

Amerikanın kuruluşundan bahsederken söze kırmızı derili insanlardan başlamak bir hata ise, bunun mes'ulü Eflâtun'dur: Atlântik adlı bir diyarın mevcudiyetinden bizi haberdar ettiği için. İkinci sorumlu da Kristof Kolomb olmak gerektir: Karşıma ilk çıkan insan kırmızı derili idi, dediği için.

Eflâtun'a göre yeryüzünün ilk meskûn ülkesi Atlântiddir. Ve iddialara göre, Amerika kıtasında yaşamakta olan kırmızı derililer, bugün arz üzerinde izi kalmamış, eseri kalmamış Atlântit ülkesi insanları neslindendir.

Bu iddiaya inanmak lâzım gelirse, kırmızı derili insanların da yeryüzünün en eski ırkı olduğuna inanmalıyız. Şu halde Amerikanın kuruluşundan bahsederken söze kırmızı derili insanlardan başlamak pek de hatâ sayılamaz. Hurafe ve iddiaları bir tarafa bırakalım Amerika kurulurken kırmızı derilileri ön safta buluruz.

İlk Amerikalıların, yani başka bir yazımızda anlatacağımız, Avrupanın dört bucağından bu kıtaya akın edenlerin ilk işi kırmızı derili insanları kılıçtan geçirmek oldu ve bunu medenilik adına yaptı.

Medeniyet tarihini karıştırırsak, vahşi bir hakikatle karşılarız. Medenilik hiçbir devirde, hiçbir yere kan dökmeden yerleşememiştir. İlk Amerikalılarda, yerleşmeği kafalarına koydukları ülkede medeniliği kökleştirmek için her şeyden önce kırmızı derilileri medenileştirmeğe çalıştılar ve bu uğurda, Amerika kıtası topraklarının bir kısmını kırmızı derili insanların kaniyle yoğurdular ve beyaz derili ile kırmızı derili mücadelesi 1847 senesine kadar devam etti ve ancak bundan yüz sene kadar önce medeniyet asırları kana bulayan katlı âmından utanmağa başladı.

Amerika tarihinde büyük roller oynayan Kırmızı derililerden bir tip

1847 yılında Birleşik Amerika genel kongresi kırmızı derili insanlarla evvel zaman içindeki durumları ile hali hazır durumlarının bir ilim heyeti tarafından incelenmesi kararını verdi.

Kongre kararı ile teşekkül eden heyet üç sene çalıştı, kırmızı derili insanların sosyal ve kültürel tarihini meydana getirdi. Bu eser üç cild, iki bin sahifedir ve kırmızı derili insanların örf ve âdetler, bilgileri, dinleri, bilhassa Astronomideki bilgileri etrafiyle anlatılmaktadır.

Bu eserin intişarından sonra Amerikada, asırlar boyunca yaban domuzu avlar gibi, imhasına çalışılmış olan kırmızı derili insanlara karşı bir muhabbet uyandı ve meşhur bir Amerikalı "Tükenmeğe yüz tutan ırk, adlı eserine şu ithaf ile başladı:

"Toprak ananın doğurduğu ilâhî sırrın insanına, ovaların, dağların güneş babadan doğan evlâdına, muazzam dünya mâbedinin sadık âbidine bugün Batı Okyanus kıyılarını tekinsiz kılan heyulâ ruha, kardeşim kırmızı deriliye..."

Bu eser, Kristof Kolomb'un bundan dörtyüz elli sekiz yıl önce gördüğü kırmızı derili insanları övüyor ve şu satırlarla bitiyordu:

"Bugün 90 milyon Amerikalı, medeniyetin imha usullerine kurban ederken mehabeti önünde, ihtişamı karşısında saygı ve sevgi telkin eden bir helecan duyduğu bir ırkın günden güne yok olduğuna, gözleri yaşararak şahid oluyor..."

Asırlar boyunca güdülen imha siyasetine rağmen, kırmızı derili insan nesli mübalâğa edildiği kadar geniş ölçüde ve kütle halinde yok olmuş değildir. Bugün Amerikada ki kırmızı derili insanların sayısı üç yüz bin kadardır. Bunlardan beş kabile sözün tam mânasiyle medenileşmiştir. Bugün Amerika kıtasında çiftçilik, hayvancılık, bankacılık, avukatlık, doktorluk, öğretmenlik, gazetecilik yapan ikiyüz bin kırmızı derili insan vardır ve damarlarında kırmızı derili insan kanı cevelân edenlerden birkaç şahsiyet üye olarak temsilciler ve âyan meclislerine seçilmişlerdir,

Kırmızı derili kabileelrde aile maderşahidir, hüküm ondadır. Evde o ne derse o olur. Hoş, bu bizlerde de böyledir ama, onlar da kanun icabıdır. Çocuk anasına sormadan evlenemez, koca karısına danışmadan hiçbir iş göremez. Amerikada kılıbıkların lâkabı kırmızı derilidir.

İlk ve İkinci Dünya Harblerinde birçok kırmızı derili gönüllü pilot yazılmıştır. Onlar arasında - medeniliğe karşı sıkı bir bağlılık göstererek - büyük fedakârlıklara katlananlar pek çoktur. Birinci Cihan Harbinde bir kırmızı derili, yaya, trenle, kayıkla, vapurla, bâzı yerlerde yol parası tedariki için külfetli işler görüp çalışarak ve 5000 kilometre kat ederek Fransaya gelmiş, Almanlara karşı savaşmak üzere Fransa ordusuna gönüllü kayodlunmuştur.

Uzun zaman kırmızı derili insanlar arasında ömür süren Mary Mathır adında bir kadın muharrir "Amerikanın Kırmızı Derililer Dâvası" isimli eserinde kırmızı derili insanları şöyle tarif ediyor:

"Kırmızı derili dürüst, namuslu, sessiz, mânen ve maddeten zarif insandır. Kırmızı derilide ruh asaleti vardır. Gücün ve kuvvetin timsali harikulâde bir insan tipidir."

Kırmızı derilinin Allahı birdir, putu yoktur. Allaha "Yüce Ruh" derler. İbadetlerini toplu halde yapmazlar, her kırmızı derili kendi başına, yap yalnız ibadet eder: Güneş doğar veya batarken dağ başına çıkar, anadan doğma soyunur, saatlerce secdeye yatar... Kırmızı derililer ruhun ebediliğine inanırlar.

Kırmızı derili insanlarda "döğme" güzel sanatlarındandır. Onların vücutlarına yaptıkları döğme resimleri beyaz ırktan hiçbir ressam lâyıkiyle kopya etmeğe muvaffak olamamıştır. Tahta oymacılıkta da eşsiz insanlardır.

Kırmızı derililerin edebiyatları destandır, şifahidir ve çok orijinal bir musikileri vardır.

Kırmızı derililerin güzel sanatlarını incelemek üzere onların arasına gwnderilen Harvard Üniversitesinden Matmazel Fletcher bir gün hastalandı:

"Beni ne ile tedavi ettiler ve kimler tedavi etti bilir misiniz? diyor. Büyücüler şarkı ve çalgı ile tedavi ettiler. Doktor gelmedi, ilâç içmedim, fakat iyileştim".

Kırmızı derililerin bir de mühim, bütün dünyaya yayılmış bir keşifleri vardır, bu keşfin dumanı bütün cihanı sarmıştır. Tütünü keşfeden kırmızı derililerdir.

Efsanesini anlatalım:

"Günlerden bir gün bir "Melek Ruh" ateşin başında mışıl mışıl uyuyordu... Yanına bir "Habis Ruh" geldi, bir müddet uyuyan "Melek Ruh" u seyretti, sonra onun başını tutup ateşe yaklaştırdı. "Melek Ruh" un saçları tutuştu...

Ateş içinde uyanan "Melek Ruh" saçları

alev alev yanarak koşmağa başladı, nereye gideceğini, saçlarını nasıl söndüreceğini bilemiyor:

"İmdat!..." diye haykırıyordu.

"Yardımcı ruh, batı rüzgârı yetişti imdadına, bütün hiziyle eserek alevi bastırdı. Alev söndü ama:

"Yanık saçlar batı rüzgârına kapılıp dünyanın dört bucağına serpildi ve her serpildiği yerde kök tuttu, tütün yaprağı oldu..."

İşte kırmızı derili insanların topraklarında günlerden bir gün dünyanın dört bucağından gelmiş muhtelif ırktan insanlar birbirlerine karıştılar ve bu insan kokteylinden yeni bir dünya, yeni bir medeniyet meydana geldi.

Kırmızı derili hayatını, gamını, neşesini, matemini, sevincini beste ve güfte ile ifade eder. Kırmızı derili insanın yarı ömrü şarkı söylemek, saz çalmakla geçer.

Kırmızı derili insanların rakkasları modern birçok baleye örnek teşkil etmiştir. Kırmızı derililer geceleri raksederler. Büyük bir meydanın ortasına büyük bir ateş yakılır ve bu ateşin etrafında, sırtlar ateşe dönük raksedilir.

Dans edenler mevsimlerin, günlerin, gecelerin safhalarını ahenkli hareketlerle tersim ve ifade ederler, hayvanların taklidini yaparlar, vücutlariyle eşyaların şeklini çizerler.

Abdülmecidin sarayında

(824 üncü sayfadan devam)

Kuzguncukta Devletlû Necabetlû Abdülmecit Efendi Hazretlerine,

Sultan Mehmet Hanı Hamis Hazretleri bugünkü çarşamba günü akşam üzeri ezanî saat on biri yirmi geçe irtihali dari naim buyurmalarına binaen makamı âlii Hilâfet ve saltanata bil,irsi vel'istihkak Veliahdi saltanat Mehmet Vahdettin Efendi Hazretleri Sultan Mehmet Hanı sadis unvaniyle cülus buyurdukları cihetle icra kılınacak resmî biatte ve anı müteakıp hakanı mağfur Hazretlerinin cenaze merasiminde hazır bulunmak üzere askerî büyük üniformayı lâbis ve nişanı zişanlarla kordonu hamil oldukları halde yarınki perşembe günü sabahı vasatî saat onda Topkapı Sarayı âlisine azimet buyuurlması maruzdur ferman. 3 temmuz 1334.

Serkâtibi Hazreti Şehriyari
Ali Fuat

Ferruhyasar'ın Davulgası

Bu fotoğraftaki demir külâhın Şarktaki adı davulga, Osmanlı Türklerinde tulga, Araplarda miğferdir. Davulganın üst kenarında bir dua, alt kenarında da (İn beyza feyz ve ikbâl, in tac iz ve iclâl, ser-i-şehsuvar Ferahyesar menba-ı bezl....) yazılıdır.

Bu zat Hazer denizi kıyılarında müstakil bir hükûmet olarak yaşıyan Şirvanlıların padişahı Ferahyasar'dır. (Bu isim Ferruhyasar da okunabilir). Bu hükümdar 1462 de tahta çıkmıştır. 1487 de meşhur Şah İsmail Safevî'nin babası Şeyh Haydar'la yaptığı muharebede galip gelmiş ve Şeyh Haydar maktûl düşmüştür. Fakat 1500 de Şah İsmail Safevî babasının intikamını almak için tekrar harbe tutuşmuş ve bu muharebede Ferahyesâr mağlûp olmuş ve cesedi yakılmıştır. Şeyh Haydar Akkoyunlu padişahı meşhur Uzun Hasan'ın kızı Âlem Şah ile evli olduğu için Şah İsmail bu galebeyi büyük babasının yardımiyle elde etmiştir.

Yavuz Sultan Selim ile Şah İsmail'in Çaldırandaki muharebelerinde bu tulganın elimize geçtiği zannedilir. Miğfer Askerî Müzededir.

Rus Çarı İkinci Nikola'nın haşmetli günlerinden biri, imparatoriçe ve çocuklariyle bir tenezzühü

Rus Çarı, İmparatoriçe Teodorovna ve çocukları nasıl idam edilmişlerdi?

Rus çarı İkinci Nikola, İmparatoriçe Alexandra Teodorovna ile çocuklarının idamı tarihin en büyük facialarından biridir. Bu yazıda bu vaka ile beraber komünizmin korkunç cinayetlerini ve çarlığın çöküş hikâyesini bulacaksınız.

Yazan: **AZİZ ESENBEL**

Birinci Dünya Harbi Rus orduları aleyhine tecelli edince uzun zamandanberi hazırlanmakta olan 1917 büyük kanlı Rus İhtilâli vukua gelmişti. Çar İkinci Nikola, çarlık an'anelerine ve istibdat rejimine bağlı, mutaassıp, karakteri zayıf bir adamdı. Rus ordusuna ve kiliseye dayanarak bütün gayesi Büyük Petro'nun izleri üzerinden mümkün olduğu kadar yürümekten ibaretti. Gayet dindardı. Ortodoks dininin hurafatına bütün kalbiyle iman etmişti. Kendisine Rusya devletinin en hayati meseleleri arzedildiği zaman fikir ve çare olarak (Cenabi Hakkın emri yerini bulacaktır. Biz bir şey yapmağa kadir değiliz) demekten ibaretti. Zamanı saltanatı Osmanlı İmparatorluğuna karşı 1879 harbi istisna edilirse Japonya Harbi başta olmak üzere hezimetten başka bir şey değildir. Bunun neticesi Rusya çarlığının yıkılması olmuştur.

İkinci Nikola daima dirayetsiz ve kiafyetsiz devlet adamları intihap ederek Rusya gibi büyük bir memleketin idaresini onlara tev-

İkinci Nikola teyzezadesi İngiliz kıralı V. Jorj ile beraber

di ediyordu. İşte bu şerait dahilinde 1917 İhtilâli başladı ve bütün Rusya anarşi içine düştü. Bu vaziyet karşısında Düma meclisi işçi ve askerî sovieti ile iktidarı eline alan hükûmeti muvakkate aşağıdaki kararları müttefikan almışlardı:

1 — İmparatorun hal'i,

2 — Küçük veliahtın imparator ilân edilmesi,

3 — Çarın biraderi Grandük Mieşl'in naip ilân edilmesi,

4 — Mes'ul bir hükûmetin teşekkülü,

5 — Müessesan meclisinin intihabı,

6 — Rusyayı teşkil eden bütün milletlerin aynı hukuka sahip olmaları.

Bu kararlar memleketten büyük bir memnunluk uyandırmış, fakat sükûnet avdet etmemiş ve kanlı çarpışmalar Rusya'nın her tarafından devam etmişti.

Kararların hiçbiri tahakkuk etmiyecektir. Rusya'da ihtilâl ve anarşi galip çıkacaktı. İmparator İkinci Nikola verilen kararları haber alınca «ne yapalım Cenabı Hak böyle istedi, çiçekleri çok sevdiğimden Livadia'daki sarayıma ailemle çekilir yaşarım» demişti. Sonra da Düma Meclisi namına gelen heyeti kabul ederek tahttan feraagtnamesini imzaladı.

Bu tarihî vesikada oğlundan ayrılmak kendisi için imkânsız olduğundan biraderi Grandük Mişel namına tahttan feragat ettiğini bildiriyordu. İmzaladığı beyannamede Almanya ya karşı harbe devamı ehemiyetle tavsiye ederek meşrutî bir devletin kurulmasını kolaylaştırmak gayesiyle ecdadından tevarüs ettiği büyük ve mukaddes vazifesinden ayrılmakta olduğunu tasrih ederek yeni çarın etrafında bütün Rusların sımsıkı toplanmalarını talep etti. Bunun üzerine cephedeki karargâhından hususî tireniyle ayrılarak Tsarskoïe-Selo sarayına doğru hareket etti. Bu seyahat esnasında trenin bazı mecburî tevakufu sırasında nâhoş nümayişler olmuşsa da imparator sarayına salimen vasıl olabilmişti. Hükûmeti muvakkate bazı emniyet tedbirleri almıştı. Sarayda çok kuvvetli muhafaza teşkilâtı kurulmuş ve idaresi askerî makama terkedilmişti. Tâyin edilen bazı muhafız subay-

Komünistler tarafından vahşiyane öldürülen Rus çar ailesi.

Komünist ihtilâlinde Moskova sokaklarında böyle kan akıyordu.

icap eden muamele ile kabili telif olmıyan hareketlerde bulunmuşlardır. Fakat gerek eski imparator, gerek karısı ve kızları sabır ve metanetle bu çirkin muamelelere tahammül edioyrlardı. Yemek yerlerken veya salonlarında ailece otururlarken muhafızlar hazır bulunuyorlardı ve beraber yemek yiyorlardı.

Eski imparatoriçe Alexandria daimî bir surette kilisede ibadet ediyordu.

Sefirler, hükûmeti muvakkatenin verdiği teminata rağmen eski imparator ailesinin hayatlarından endişe duymakta idiler. 23 Mart 1917 tarihinde İngiliz büyük elçisi Mösyö Buchanan Hariciye Nazırı Mösyö Miliankof'a müracaatla İngiltere kıralı namına eski imparator ile ailesinin harbın nihayetine kadar İngiltere'de ikametlerini teklif etti. Nikola, İngiliz kıralı Beşinci Jorjun teyzezadesiydi. Ne çare ki bu davet çok geç vaki oldu. Çünkü ihtilâl bütün Rusya'yı sarmıştı. Hükûmet muvakkate ile Bolşeviklerin çarpışmaları Lenin'in zaferiyle neticelenmişti.

Artık Bolşevikler Rusya'ya hâkim olmuşlardı. Yeni iktidarın ilk işi eski hükümdarın ve ailesinin mukadderatını tâyin etmek oldu. Evvelâ İngiliz teklifine Rus hariciye komiserliği red cevabı verdi. Diğer taraftan eski çarın muhafaza altında muvakkaten ikamet ettiği Tsarskoie Selo sarayındaki şiddet tedbirlerini arttırdı. Öyle ki eski hükümdar ailesine yalnız olarak tuvalete bile gitmiye müsaade edilmiyordu. İhtilâl hükûmetine mensup yeni muhafızlar ikame edilmişti. Bu hayasız adamlar akşamları sarhoş bir halde saraydaki biçare kadınlara hattâ prenseslere bile taarruza teşebbüs etmişlerdi. Yavaş yavaş ağıza konmaz yemekler verilmeğe başlandı. Prensesler maruz bulundukları bu elim vaziyetten müteessir olarak pederlerine ağlayarak şikâyet ettikleri vakit eski imparator: «Yavrularım bunlara tahammül edeceğiz. Hazreti İsayı hatırlayınız. O az mı işkencelere göğsünü germişti» diyerek kızlarını teselli etmeğe çalışıyordu. Bolşevik muhafızları her gün muntazaman eski hükümdar ailesinin para, elmas ve kıymetli bütün eşyalarını alıp götürüyorlardı. Bu yağmalara hükûmet bigâne ve seyirci idi. Nihayet 5 Haziran 917 gece saat 2 de sarayda fevkalâde tertibat alınmıştı. Rus polisine mensup bazı memurlar saraya gelip eski imparatorla karısını yataklarından kaldırarak sarayın alt katındaki büyük bodruma inmeğe mecbur ederler. Biraz sonra da küçük veliaht ile prensesler bodruma indirildiler. Çocuklar dehşet içinde ağlıyarak baba

(Devamı dış kapağın içinde)

Abdülmecid'in Girit'i ziyareti münasebetiyle çıkarılmış olan kartpostallardan birkaçı

Abdülmecid'in Giridi ziyareti

Saltanat idaresinde dönen entrika ve valilerin vilâyetleri idarede hareket tarzlarını gösteren bu karakteristik yazı ibretle okumaya değer.

Yazan: **Ferit Ağazade**

Abdülmecit zeki, Avrupa taraftarı bir hükümdardı. Tahta ilk çıktığı yıllarda isabetli icraatiyle halkta büyük ümitler uyandırmıştı. Mustafa Reşit Paşanın tesiriyle memlekette iyi bir ıslâhat yapmak lâzım geldiğine kanaat getirdi. Gülhane Hattı Hümayunu ile bütün teb'a arasında müsavat temin edildi.

Keyfi idareye nihayet vermek kararını taşıyan bu ferman Girit halkının da gözünden kaçmamıştır. O devirde Giritte vali bulunan Mustafa Naili Paşadan memnun olmıyanlar yavaş yavaş saraya haberler göndermiye başlamışlardı. Mustafa Naili Paşa para ve servete düşkün bir insandı. Zamanın büyük arazi sahiplerini devlet kuvveti ile korkutarak çiftliklerini yok pahasına almak arzusunu gösteriyordu. Bu memnuniyetsizlik alâmetleri padişahın kulağına kadar gelmişti.

Sadrazam Reşit Paşanın tesiriyle padişahın dimağında bu Girit hoşnutsuzlukları yer etmişti. Sırf bu hal ve sebepler yüzünden devletin müstakbel mukadderatına tesir edecek bir buhran husule gelmemesi için padişah 1850 senesinde Girit adasına seyahat etmeğe karar verdi. Padişah bizzat adaya gidip oranın halkı ile görüşecek, Mustafa Paşanın gayri memnunları ile konuşacak ve dertlerini halledecekti.

Sultan Abdülmecit beraberinde Veliaht Abdülâziz, oğlu Murat Efendi, maiyeti ve hususî doktoru Avusturyalı Spitzeri de almıştı.

Girit adasında Padişah gelecek diye hummalı bir çalışma başlamıştı. Suda limanında acele bir iskele inşa edildi, büyük çiftlik sahipleri birbiriyle âdeta rekabet edercesine çiftlik ve köşklerini tanzim ve tezyin ediyorlardı. Gayeleri, padişahı çiftliklerinde, konaklarında misafir etmekti. O zaman Hamit Bey Kasımzade en güzel çiftliğe ve çiftlik köşküne sahipti. Mustafa Naili Paşa ile aralarında bu yüzden münakaşa çıktı, zira Mustafa Paşa Sersebil namındaki çiftliğine ve konağına padişahı misafir etmek istiyordu. Mustafa Naili Paşanın gayri memnunları arasında Hamit Bey Kasımzade de bulunuyordu.

Padişahın geleceği gün sabahın erken saatlerinde Abdülmecidin geçeceği yollar ve Suda limanı iğne atılsa yere düşmiyecek derecede kalabalık bir halkla işgal edilmiş bulunuyordu, evler ,tepeler Giridin her yakasından gelmiş insanlarla dolmuş bir halde idi. Suda limanından Mustafa Naili Paşanın Sersebil çiftliğine kadar takriben yirmi kilometrelik yol halılarla döşenmişti.

Uzaktan padişahı getiren vapur görünür görünmez kaleden toplar atılarak Abdülmecidin gelmekte olduğu ilân edildi. Padişah is-

keleye ayak basar basmaz yüz elli koyundan fazla kurban edilmişti.

Padişah 28 yaşlarında uzun boylu, zayıf, narin bir vücuda malikti, yüzünde çiçek bozuğu vardı. Başına mecidî fes denilen altı geniş üstü dar bir fes giymişti. Fesin üstünde kıymettar taşlı bir sorgucu ve kulak hizasına kadar uzanan siyah bir püskülü vardı. Arkasına dik yakalı omuzu apoletli göğüslüğünün üstü ve iki tarafı altın sırma dal işlemeli bir caket giymişti, pantolonu ve potini beyaz idi. Belinde altın işlemeli gayet kıymetli bir kılıç taşıyordu, titiz ve sinirli bir tabiata malikti.

Evvelâ Mustafa Naili Paşa ve sıra ile vükelâ, ümera, ferikler, yabancı devlet mümessilleri ve şehrin ileri gelenleri el ve etek öperek padişahı selâmladılar.

Sultan Abdülmecit ihtiram vaziyetinde duran askerî birlikleri teftiş etti. Meydanda biriken halkın hisleri galeyana gelmesi ile "yaşasın padişah, yaşasın vatan" nidaları ile meydan ve yollar inliyordu.

Bandonun terennümleri ile ellerinde altın buhurdanlar tutan teşrifatçıların arasından padişah ilerliyerek eğer takımı altın işlemeli bir arap atına bindi.

Mustafa Naili Paşa kurnaz bir zekâya sahipti. Yukarda da izah ettiğim gibi şehrin bütün ileri gelenlerini atlatarak padişahı Sersebil denilen kendi çiftliğine getirtip misafir etti. Maksadı padişahın kimse ile temas etmemesi idi.

1842 senesindeki Girit ihtilâlinden sonra bu seyahata çok önem veren padişah, ikinci bir kargaşalığın zuhur etmemesi için Mustafa Naili Paşanın gayri memnunları ile muhakkak görüşmek arzusunda idi.

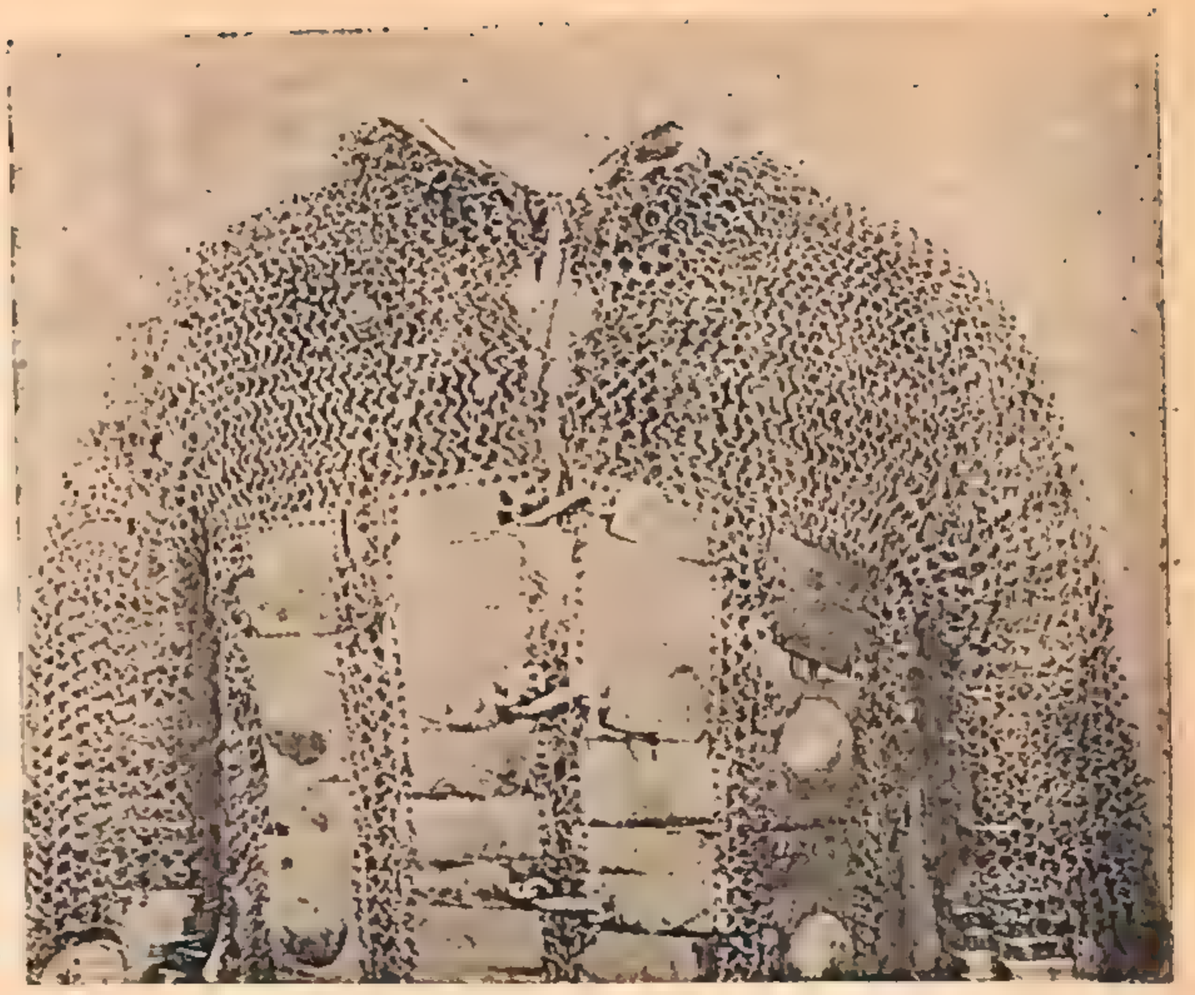

Bu bir zırh gömlektir. Sağ meme ile sağ omuz arasındaki mühürü güzelce okursunuz: (Behram Paşa) yazılıdır. Küçük halkaların birbirine bağlanmasiyle yapılan bu zırhlı gömlekler umumiyetle Şark ve Mısır yapısıdır. Macarların da bu sistem gömlekleri vardır. Bunlar Almanların, Fransızların ve İngilizlerin küçük levhalardan yapılmış zırhlı gömleklerinden daha kullanışlıdır. Çünkü; gövdenin hareketinə mâi' olmaz.

Behram Paşa 1529 da Kanunî Sultan Süleyman'la Viyana muharebesine iştirâk etmiştir. O zaman Anadolu Beylerbeyiydi. Karargâhı Viyana'nın cenubu şarkisinde (Şuhhat) deresei kenarında ve padişah karargâhının sağ gerisinde idi. Muharebenin devam ettiği üç hafta zarfında çok yüksek gayretleri görülmüştür. Muharebeden dönüşte Rumeli beylerbeyi olmuş ve 1531 de kendi köleleri tarafından boğulmuştur. Bu zırh askerî müzesindedir.

Padişahın bu arzusunu anlıyan Mustafa Paşa, çiftliğinin etrafını askerle sarmış, bütün kapıları iç ve dışarıdan muhafaza altına almış, şehirle her hangi bir temas ve muhabere yasak edilmişti. Padişahla görüşmek için gelen heyetlere:

— Padişahımız Efendimiz çok yorgundurlar, yarın sizlerle görüşecektir, tarzında bahanelerle heyetleri atlatıyordu.

Mustafa Paşa bu arada Padişaha "memlekette çiçek humması vardır" dedi. Padişah da hastalıktan korkarak ertesi gün sabahın erken saatlerinde kimse ile temas etmeden şehri dolşmadan geldiği tarikle İstanbula avdet etti.

Mustafa Naili Paşanın Sersebil namındaki çiftlik binasını Almanlar Girit adasını işgalleri sırasında taşları başka yerlerde kullanmak maksadiyle bu güzel ve muazzam binayı yıktılar. Son zamanlara kadar bilhassa Abdülmecidin geceyi geçirdiği oda olduğu gibi muhafaza edilmişti.

YILDIRIM KEMAL

(Baş tarafı 812 inci sayfada)

İzmire giriyoruz. Bütün ordu şevk ve şetaret içinde. Herkes birbirini kucaklıyor. Ellerinde çiçek demetleri tutan genç kızlar, yağız yüzlü süvarilerin üzengilerini öpüyorlar. Kollarında su destileri taşıyan kadınlar, Mehmetçiklerin alınlarından sızan terleri kurumuş dudaklariyle siliyorlar. Gerçi kordon boyunda bir yangının kara dumanları göklere yükseliyor. Gerçi ara sıra bir bombanın infilâki neşeli seslere karışıp susuyor. Fakat herkes sevinç içinde.

İşte bu sırada, ömrünün son günlerine erişmiş, aksakallı ılık bakışlı bir ihtiyar, kuru parmaklarının arasına küçük bir fotoğraf sıkıştırmış, her kavuştuğu askere soruyor:

— Oğlum, Bunu tanır mısınız? Adı Yıldırımkemal. Hani uzunboylu, esmer bir delikanlı. Bu titriyen sese ,sevinçle hasretin acı ihtimallerle kavuşma zevkinin birbirine karışmasından doğmuş bir inilti olan bu sese kimse cevap vermiyor. Gönüllerinden izi ve hatırası silinmiyen Yıldırımı kimse tanımaz gibi görünüyor. Fakat en sonunda, bir nefer, tok sözlü, sert bakışlı bir nefer ihtiyarı önliyerek mırıldanıyor:

— Baba.. Biz hepimiz birer Yıldırımız, Gel onun yerine beni kucakla.

— Ya.. Öyle mi. Öyle mi oğlum, Demek ha.

Baba fazla konuşamıyor. Ilık bakışlarında biriken iki damla yaş, yanaklarından yuvarlanarak ak sakalında eriyor. Ve zayıf kollarını açarak nefere doğru yürüyor onu kucaklıyor. Öpüyor, öpüyor ve inliyor..

— Oğlum.. Yıldırım..

Ben bu acıklı bitişe ondan daha acıklı olduğu nisbette acı acı düşündürücü müthiş bir son vereceğim:

Şehit Yıldırımkemal'in babası ve babam merhum Hasan Askerî'nin, ağabeyimin şahadeti hakkında, Fahrettin Paşadan aldığı mektubun tam dördüncü günü idi. En çok sevdiği oğlunun acısına dayanamıyan merhum annem, bir daha kalkamadığı verem döşeğine yatmıştı. Bütün evi, bir mezar sükûtu kaplamıştı. En gamlı bir saatimizde, kapı çat çat vuruldu. Kapıyı ben açtım. Bu başı poşulu, şalvarlı bir adamdı. Babamı görmek istiyordu. Buyur ettim, yukarı çıkardım. Oturdular, konuştular. Hatırlıyabildiğim sözler şunlardı. Köylü:

— Oğlunu borçlu yatırmazsın değil mi Hasan Askerî Bey, diyordu. Oğlunuzun bana bir at borcu vardır. Büyük Taarruzun başlamasından iki gün evvel bana geldi. Tedavi için yattığı Konya menzil hastanesinden kaçtığını, taarruza iştirak edeceğini, kendisine benim güzel bir at vermemi, şayet sağ kalır da İzmire girerse bunun bedelini ödiyeceğini ve eğer şehit olursa parayı sizden alabileceğimi söyledi. Tuttum, ona kendi atımı verdim. İkisi de şehit düştü. Sen bilirsin gayrı.

Babam, hiç sesini çıkarmamıştı. Kalktı. Çekmesini açtı, oradan bir çıkın çıkardı. Ve:

— Al evlâdım, dedi, hizmetin meşkûr olsun. Bunu nişanlı oğlumun düğün masrafı için biriktirmiştim. Onun ben şan ve nişanlarla düğününü yaptım, ona lâyık şerefli bir tarihle evlendirdim. Buna lüzum kalmadı.

Süvari Beşinci Kolordu Kumandanı Ferik Fahrettin Paşanın (Emekli Orgeneral ve eski mebus) Yıldırım Kemal hakkında babama yazdığı tahriratın suretini buraya naklediyorum. Bu vatan, Yıldırımkemalleri işte böyle yetiştirmiş ve unutmamıştır.

Beşinci Kolordu Kumandanlığı
Erkânıharbiye
İkinci Şube — Akhisar
2944 — 22/12/338

İzmirde nüfus müdiri sabıkı
Hasan Askerî Beye

6 Teşrinisani 338 tarihli mektubunuzu aldım. Muhabbetinize teşekkür ederim. Mahtumunuz şehidi mübeccel Yıldırım Kemal Efendi güzel İzmirimizin istilâya maruz kaldığı günden itibaren miktarı mahdut kahramalarla birlikte mücahedeye atılarak mütecavız düşmanın içerilere taşmasına mâni olmak üzere Akhisar, Balıkesir, Bursa cephelerinde sinesini siper etmiş ve kendisini tanıyanların mazharı takdiri olacak derecede ibrazı beselet eylemiştir. Müteakiben Elli yedinci Fırka ile Denizli, Çal, Çivril, Afyon ve Sakayra muharebatına iştirak eylemiş ve pek büyük yararlığı görülmüştür. İzmir'in ânı istihlâsının tekarrubunu hisseden Yıldırım, İzmir'e ilk girecek süvari kıtasının başında bulunmak arzusu ile süvari kolordusuna gönüllü olarak iltihak eylemişti. Mücahedatı milliye esnasında vücudunu yıpratmış olduğundan berayı tedavi ve istirahat Konya'da bulunduğu esnada büyük taarruzun başlıyacağını haber alır almaz etibbanın muvafakatini almıya lüzum göstermeksizin Konyadan hareket ile taaarruz

günü kolorduya muharebe meydanında yetişmiş ve arzusu veçhile eskidenberi hey'eti zabitaniyle efradını tanıdığı ikinci süvari alayına verilmişti. Afyon mıntakasında mütehaşşit Yunan kuvvetlerinin İzmir ile münakalât ve muhaberatını katetmek gibi en mühim vazifeyi ifa etmek üzere kemali şevkle gönüllü olarak talip olmuş ve arkadaşlarına «bugün İzmirimin yolu açılıyor. Ben bu düşmana atımla hücum edeceğim» diyerek pürşevk ve neş'e takımiyle, Sinanpaşa ovasında Küçükköy istasyonunu müdafaa etmekte olan düşman piyadelerine hücüm ederek bunların kısmı küllisini kılıçtan geçirmiş, düşman ordusunun hututu müdafaasını kat'a muvaffak olmuş ise de bu esnada kendisi de pek şanlı bir surette rahmeti rahmana kavuşmuştur.

Yıldırımın ziyaı, kolordu ve hey'eti zabitan ve efradını pek ziyade müteessir etmiştir. Yıldırım, askerlere, selâmet ve istiklâli millî yolunda çalışan mücahidlere mev'ud olan son rütbeyi ihraz eylemiştir.

Bugünkü zaferimizin bu kabil mübarek ve kahraman şehitlerimizin seve seve akıttıkları kanların mükâfatı olduğu nazarı dikkate alınırsa ruhlarını tazib etmemek için arkalarından göz yaşı akıtmaktan ziyade şanlı âkıbetleriyle iftihar eylemek icap eder. Mahtumunuzun ziya'ı ebedîsinden mütevellit teessüratınıza bütün samimiyetimle iştirak ederim. Cenabı Hak mübarek şehitlerimizi mazharı gufran eylesin âmin.

Süvari Beşinci Kolordu K.
Ferik
Fahrettin

Harb tarihinde Filler

(Baştarafı 816 ncı sayfada)

meşhurdur. Chandragupta'nın kurduğu bu hükûmetin en meşhur imparatoru, ikinci hükümdar olan ve 50 sene hükümran olan Samudragupta'dır. Bu imparator, muharipliği, teşkilâtçılığı ve edebiyat sevgisiyle tanınmıştır.

Dördüncü imparator Kumaragupta zamanında Hindistan şimalinden Türk ülkesinden gelen beyaz Hünler, Gupta imparatorluğunu istilâ etmiş ve 520 de burada Ephthalide imparatorluğunu kurmuştur. 20 sene devam eden bu yeni hükûmet, ordusunda fillerden istifade yolunu bulamamıştır. Onlar tabiatile, orman memleketi olan Hindin fillerini disiplin altına almada istidat gösterememiştir. Bunun neticesi öldürücü olmuştur.

Hindistandaki beyaz Hün lideri Mihrakula'ya karşı, eski Gupta sülâlesiyle yerli şefler birleşmişler ve fillerle yapılan bir muharebede Ephthalide'in ordusunu mağlûb etmiştir. Kükremiş, korkunç fillerin, atlı ve yaya Hün muhariplerine hücumlarının şiddetini, bu sahifelere aldığımız tablo çok güzel ifade etmektedir. Muharip bir kavim olan beyaz Hünleri mağlûb eden Hindliler değil, Hind filleri olmuştur. Mihrakula mağlûb olunca Kişmire çekilmiş ve orada 540 da ölmüştür, bunun neticesi olarak da Ephlkalide-de'ler hükûmeti sona ermiştir. Fil bu suretle savaş tarihinde bir devir açıp kapamıştır.

Dördüncü Murat ve Falcı

(805 inci sayfadan devam)

dar isabetle kondurmana şaştım. Senin hayatını bir şartla bağışlıyacağım. Bil bakalım şimdi ben İstanbula vardığımda şehrin hangi kapısından içeri gireceğim. Mağribî titriyerek ferman sultanımın deyip remilini bir kâğıda döküp hangi kapıdan gireceğini yazıp kâğıdı katlayıp padişaha verir. Sultan Murat da kâğıdın katını açmıyarak kuşağına sokar. İstanbul surlarının önüne gelir, padişah Haliçten tâ Yedikule'ye kadar olan kapıların hiçbirisine yanaşmayıp bugünkü Sandıkburnu denilen tarafa gelir. O taraflardaki surlarda hiçbir kapı bulunmadığından kayıktan ayağa kalkıp dehşetli bir sada ile sur muhafızlarına seslenir. Koşuşup gelen muhafızlara kendisini tanıtarak derhal lâzım gelen alât ve edevat ile şurada hemen bir insan geçecek kadar ufak bir kapı açılmasını ferman eyler. Üşüşülüp hemen surun bedeninde çarçabuk bir kapu açılır. Padişah da bu yeni açılan kapıdan şehre girer. Hunhar hükümdar şehrin malûm bütün kapılarından her ihtimale karşı girmemiş oluyordu.

Fakat kapıdan geçip, kuşağına el atıp da kâğıda bakınca bu sefer kendisi doğan kalır. Çünkü kâğıda (Padişahım küşat ettiğin yeni kapı hayırlı olsun) yazılı değil mi: Âkıbeti beklemekte olan Mağribî'ye dönüp senin hayatını bu sefer bu yaman bilgine bağışladım der. İşte bugünkü Yenikapı semti ismini bu menkibeden almıştır.

Rus Çarı, İmparatoriçe Teodorovna ve çocukları nasıl idam edilmişlerdi?

(Baş tarafı 830 da)

ve analarına sarıldılar. Ellerinde tabancalar olduğu halde muhafızlar etrafı kaplamıştı. Eski imparator ve karısına oturmak emrini verdikten sonra evvelâ veliahtı sonra da kızları dört grandüşesi gözlerinin önünde tabanca ile öldürdüler. Bundan sonra da Alexandra'yı en sonra da eski çarı yine tabanca ile öldürmüşlerdir. Dünyada bu kadar korkunç ve dramatik bir idam vakası olmamıştır.

7 Mayıs 917 tarihinde vazifesi hitam bulan Fransa büyük elçisi Mösyö Paleologue Rusyayı terketmişti. Sefaret müsteşarı olarak Kont dö Şömbrun kalmıştı. Rus İhtilâli hakkında bu iki mühim şahsiyetin yazdıkları yazılar, Fransa'nın Rusyadaki geniş ve zengin istihbaratına istinat etmektedir. Biz bu hâdiseleri onların eserlerinden öğrenmiş bulunuyoruz ki hakikatin bir ifadesidir. Eski imparator ailesinin idamından sonra başta İngiliz hükûmeti olmak üzere Avrupa devletleri Rusya'dan eski çar ailesinin akibetleri hakkında izahat istemişlerse de Bolşevik hükûmeti hiçbir zaman cevap vermemiştir. Rus tarihçileri ise en küçük bir imada bulunmak cesaretini bile gösterememişlerdir.

RESİMLİ DÜNYA

Klâsikleri

nin 6 ncı sayısı çıktı

Tamamı resimli 68 sayfa 50 Krş

Çıkan sayılar :

1 — **Markopolo'nun Maceraları**
2 — **Notrdam'ın Kamburu**
3 — **Beyazlı Kadın**
4 — **Seksen Günde Devrialem**
5 — **Kahraman Kapatn**

Ankara Cad. No. 98 Posta Kutusu
430 - İstanbul

Hiç Yorulmadan

Size dünyayı tanıttıracak...

2

Büyük Cilt

ÇOCUK ANSİKLOPEDİSİDİR

★★★★

1440 Sayfa - 1783 Resim

Coğrafya Dünyası resimlerinden: Pamukkale

Coğrafya Dünyasının üçüncü sayısı

Türkiyede görülmemiş bir alâka uyandıran Coğrafya Dünyası'nın üçüncü sayısı da zengin münderecat ve fevkalâde yerli ve yabancı resimlerle hazırlanmıştır. Bu sayıdaki yazılar: 1 — Anadoluda tabiat harikaları (Profesör Dr. Kerim Ömer Çağlar), 2 — Marmara denizi (Profesör Dr. Hamid Sadi Selen), 3 — Dünyada ve bizde kâğıt sanayii (Asistan Erol Tümertekin), 4 — Türkiye ormanları (Nazif Engin), 5 — Diyarbakır kalesi (N. S.), 6 — Ahlat (N. Gür), 7 — Asya ve Türkiye yaylâlarına geniş bir bakış (Dudley Stamp), 8 — Amerikanın Evliya Çelebisi Sydney Clark'ın Coğrafya Dünyası'na verdiği mülâkat, 9 — Güneşte bitmeyen bir atom bombası harbi var (Kâzım Sevinç Altınçağ), 10 — Pamukkale (Denizli Lisesi coğrafya öğretmeni Tarhan Toker), 11 —Coğrafyacı Faik Sabri Duran'ı anarken (Hopa ortaokulu coğrafya öğretmeni Kadri Öztürk), 12 — Bir sınır şehrimiz Edirne (Edirne Lisesi coğrafya öğretmeni Gündoğdu Turay), 13 — Bahailer (Nazmi Sevgen), 14 — Çoruh (Nazmi Sevgen), 15 — Rize çayımız (İlhami Afşar), 16 — Buda'nın bahçesi: Seylân (M. Tayyar), 17 — Afganistan (Jean ve France Shar), 18 — Kore yarımadası (Ferit Kalfaoğlu), 19 — Muz (Ferit İnan), 20 — Türkiyede av kuşları (Niyazi Ahmet Banoğlu)

Fiyatı: 50 kuruştur